

OLERTI

1981-1

OLERTI

BEAR DIRAN BAIMENAKIN

PATROCINADO POR
EUSKO IKASKUNTZA'ren
BABESEAN

© AITA ONAINDIA

Amorebieta-Larrea

Bizkaia

Depósito legal: BI 2.581 - 80

IGARRI, S. C. L. — Rafaela de Ybarra, 1 — DEUSTO-BILBAO-14

GUDA ONDORENGO EUSKAL OLERTI GIROA

«Euzko-Gogoa»

Ekaitz ostean eguzkia bezela, 1936'garreneko guda ondoren, ekaitz bitartean or-emen sakabanaturiko euskaldun jatorrak, nora-ezean diot nik, euskeraren auziari eutsi nai izan zioten kemen aundiz. Aurreko urteetan ere, garai bakoitzak bere maillan eta neurrian, auzi orrentzat askabide baten billa ibilliak genitun; baiña jakingarria dugu onetaz J. Zaitegi'k dioskuna. «Auzi ori —idazten digu—, esan bear, aiek ere beren barne-muñetan sentitu zuten, auzi orren askabidea ordean, ez zuten guk bezela izkeraren gainean ezarri, euskeraren gain, alegia. Ez dago besterik: gure auzia euskerak askatuko du, ez beste ezerk».

Eta bertatik berak sortu ta aurrera eraman zuen aldizkari errimean, Euzko Gogoa, aipatzen digu. «Orregatik —darrai— Euzko-Gogoa'n ari izan guran idazle guziok euskera landu, apaindu ta egokitzen emen ditugu gere onenak. Euskadi'ko mugarte ta gizamailla guzietan aberri-izkera loratu dedin. Euskera mugatu bai bagenu, gure auzi au bertan gertatuko litzake ustel eta gure erriaren bizitzak ez luke askabiderik izango. Gizaldi eder au Euko-Gogoa'ri zor zaio, gure erriaren auzi-mauzi guziak euskeraren bitartez garbitu nai lituken gizaldi berria» (E.-G., 1955'go orrilla-lotazila).

Izan ere, ez zuen auzia askatu nairik, esparru extuetan ibilli nai izan. Ainbat gai aizatu zituan bere aldizkari orretan. Olerti saillean orduko olerkaririk onenak idatzi zuten, eta Zaitegi'k seigarren urtean gain-begiratu bat egin nairik, onela dio: «Benetako antologi zoragarria, iñoiz gutxitan euskeraz ikus di-

tekena»; elerti sailla aberats zetorren; jakintza-sailla ere, «gure maizu aundien argitasunez gaiñezka datorkigu»; antzerki sailla berdin.

Arrasate'ar jakintsuak umetatik eraman zuen euskaltzale-tasunaren garra, bere izatearen barne ondo itsatsita: gurasoak emana nunbait gar orren izana. Eta gurasoak emana ez bait da errez urtzen, naiz-eta oillo-lurretik ez urbil bizitz-egunak erre bear. Ego-Amerika'n zebillelarik ere, biotz-barru zeraman euskeraganako sua bizi ta zabal: an idatzi zizkigun ainbat olerki eder, an —Guatemala'n— sortu zigun «Euzko-Gogoa», ainbat urtez euskal lan aintzagarrria egin ziguna.

1950'an azaldu zan, sei urtetan Guatemala'n eta gero urte batzuetan Biarritz'en jarraiturik. 1954'an, V'garren urtea zeramala, onan idatzi zuen: «1949'garrenaren ondarrean agiri bat egin genun euskeraz, euskal-aldizkaria sortzeko asmotan. Batek edo bestek erantzun zigun gure asmoa aizatu nairik. Norbaitek zorotzat jo giñuzan. Alare, esan eta egin, 1950'garren urtean asi giñan».

Nortzuk lagundu zuten ere argi ta garbi diosku: «Ba-zetozten euskal idazleak aldizkari berriaren asmoetara: Altube errikoiak, Argarate mixiolariak eta zuzendariak aurrenekoa idatzi zuten. Bigarrenekora Orixé, Andima, Urrutia'tar Gotzon eta Tauer'tar Norberta etorri zitzaizkigun. Nai izan bezela, oraingo idazlerik bikañenak bertan egin digute batzarra eta lau urte aunditan, oraingo euskal-idazle ta olerkaririk garaienak gureganatu zazkigu: Uarrain, Mitxelena, Jemein, Mirande, Monzon, Onaindia, Aurraitz, Ibalan, Etxaniz, Leizaola, Garate, Larrañaga, Iratzeder, Bordatxuri, Oiartzabal, L. Mendiabal, Antxeta, Peillen, Krutwig, Ibar, Arantzibia eta abar».

Zebillen asmoa zeatz mugatzen du: euskera edertu, gizon ikasiak euskeraz idazten ipiñi, alderdikierietatik iges egin... Entzun berari: «Euskera iraunerazi, edertu ta zabaldut nai dugu nork bere kitatxoan. Gizon ikasiak euskerarenganatu nai ditugu. Ortarako oraindik landu-gabe zeuden gure alorretan ildo berriak urratzen esiak gera. Alderdikieriak oro bazterreratu ta euskaldun guziak onartu bear dutena onartu dugu. Euskaldun fededun izaki, erdiko bide zabaletik barna jo nai izan dugu. Euskaldun euskerak egin gaitu; beraz, euskera gabeko Euskadi'rik ez tugu opa» (E.-G., 1954, IIbeltza).

Esana dut: 1955'an, Guatemala utziz, Euskalerrira etorri zan emen lan bikaiñagoari ekin al izateko asmuz. Ainbat urrats eman zituen ortarako, nork lagundu billa, bai mugaz andik eta bai emendik. Etzuen giro ona aurkitu, etzuen laguntzaillerik idoro, berak opa zuen besterik beintzat. Baiña oztasun orren-gatik ere, ezin etsita, Biarritz'en ekin zion, naikoa bakarrik bere lanari, beste urte mordoska batean.

Gizaseme gotorra zan J. Zaitegi. Eta erbestean naiz Ipar-Euzkadi'n, euskeraren alde —eta batasunaren alde— lan bikaiña egin zuenik, bere aldizkari jas aundikoaren bitartez egin ere, ez du iñork ukatu al izango. Euskal idazlerik onenak bere biran bildurik, elerti ta olertian batez ere, euskaldun guztiok zor diogun lan txalogarria burutu zuen.

«Gernika»

Gizona ez dala errez naikotzan dana, esan oi dugu. Eta lan-griñak zirikatzen gaitunean, mirariak egin oi ditugu sarritan. 1945-4-26'an, Donibane Lohitzun'en batzar bat antolatu zuten euskaldun jakintsu mordo batek —I. Fagoaga, J. Thalamas Labandibar...— eta bilkura ortatik erne zitzaigun 9 urtetan —1945-1953— lan ederra burutu zuen «Gernika» aldizkaria. Lenengo urteetan Donibane'n agertu zan, eta gero, 16'garren zenbakia, 1961'garren urtean Buenos Aires'tik zetorren.

Euskeraz ta erderaz idatzia da, ta lan jakingarriak dauz-kagu bertan. Elerti ta olertiari gagozkiola, ainbat artikula mai-xuki egiñak irakurri ditzakegu bertan. Olerkarien artean atse-gin bekigu auen lanak aipatzea: Iratzazer, E. Erkiaga, Kruwig, Larramendi'tar Iñaki. E. Salaberri, Mirande'tar Jon, Aldabe'tar Iokin, Peillen'dar Txomin, Aita Bera, ta besteak. Adolfo Larra-ñaga bizkaitarraren poema baliotsuak be, erderaz, antxe agi-ri dira.

«Egan»

Ona beste aldizkari eder bat, lendabizi erderaz ta euskeraz idatzia izan arren, gerora euskera utsean argitara emana. Oge-tamairu urte daramazki euskal-arloko lanean; ezta gutxi. Gi-

puzkoar argi batzuk sortu zuten, edo BAP'en literatur geigarri bezela atera zuten, eta ateraten dute gaur ere, A. Arrue, A. Irigarai ta L. Mitxelena zuzendari dirala. Urtean sei ale mardul.

Olertiari begira, 1949-1'en olerkari auen lanak datoz: Emerico Arrese tolosar poeta bioziaren 10 poematxo; 1949-2'an, Jose Agerre iruñar opsetsuaren «Egutegian Oar-ketan»; 1949-3'an, F. Krutwig'en bi olerki ta 1949-4'an, K. Sagartzazu'ren lau poena.

Ikusten zanez, «Egan»-ek naiko garrantzi eman dio antza euskal olerkiari. Toki nabarmenean jarten ditu, beintzat, poeten irudikizun eta sorpen dotoreak. 1950-1'an, Alustitza'tar Julian Aita prantziskotar gaztearen 6 poema ta Lekuona'tar Juan Mari'ren beste iru poema dakarzki; 1950-2'an, Nevadako Artzañaren «Nevadatik» eta Jauregi'tar Luis'en «Baserrira Itzulpena»; 1950-3'an, Ormaetxea'tar Nikola'ren «Angelus», Muxika'tar Emiliano'ren «Laguntzale» ta Pagadizabal'tar Prantzisko'ren «Ene basetxe» ta «Elurte»; 1950-4'an, Salvatore Mitxelena'ren «Nere Izarrari», Juan Mari Lekuona'ren «Izaki Abestia» ta Aita Onaindia'ren «Nere Zoriala».

Urrengo urteetan datoz Bordari, E. Erkiaga, Gaztelu, Markiegi'tar Peli... urtez urte konta ezin-al besteren lanak eta lanak. Labur: «Egan»-ek lan gaitza burutu du euskal alorrean, ipui, alegi, poema, irakurgai bipil, izkirimiri ta milla gai jakin-garri tarteko, bere bizitzaldi luze ta ondo arduratsuan.

«Karmel»

Karmeldar aldizkari au ere eztugu gaur goizekoa, 1949'an Hoz de Anero (Santander)'ko komentuan bizi nintzala, neuk sortua baizik; geroztik dabil gure artean, ainbat gai astindu ta euskal errian zabal-azirik. Ogeta-amabi urteotan izan ditu —ezta arritzekoa!— bere etsai eta aurkalariak, etxean eta kanpoan. Baiña danoi gaiñez egiñik, aurrera jarraitu du beti.

Urteak joan urteak etorri, guztiz errikoia izan zaigu «Karmel», gure erriak maite izan duena, alegia. Eta erriari zer atsegin zaion jakinik, ele-ederra ere ugari eman izan dio. Leningo zenbakitik asita, etengabe ekarri ditu olerki arin, goxo

ta erakusgarriak: lenengo aleak 30 poesi zekarzkin. Berton azaldu zan Danté'ren «Suleza», R. Tagore'ren poema sail bikaiña; bertan, baita, urte-mordo ontako olerkaririk onenen bertso-lanak ikusi daikenez gaur ere. (Ikus KARMEL, 16 zenbakia, 1980-4, 1 or.).

«Milla Euskal-Olerki Eder»

1954'an datorkigu euskal poesiari bultzadarik ikaragarriena emango zion olerki bilduma. Argia ezta lakaripean jarteko, ingurukoai argi egin dezan baizik. Nik ere eztut nere lana zertan ezkutatu. «Egi utsa da Jainkoa —dio Santa Teresa'k—, eta apaltasuna egitan ibiltea»; egiz jokatsea, beraz, ezta artobero usaia edaztea, gauza bakoitzari berea ematea baizik. «Milla Euskal-Olerki eder» nere semea da, ta guztiz kutuna izan ere. Izan nuen nekerik 1.200 orrialdeko bilzuma ori osatzean. Aspaldi batetik asi ta egun aietaraiño ko poeten lanak sailkatu nitun bertan. Ale batean eta bitan argitarau ziran olerkiok. Bost bat urte dira osatu nuen beste bilduma bat errezkeroko olerkari ta poeten lanekin, ots, 1954'tik 1977'ra agertu diran bertso-lanik onenakin biribildua. Argitara gabe datza oraindik.

Bero bai bero artua izan zan bilduma au Euskalerrri osoan. Goralpenez gañezkako lanak idatzi zituzten Orixe'k, A. M. Labaien'ek, J. Zaitegi'k, Lafitte'k... «Egan»-en, «Euzko-Gogoo»-n, «Gure Herria»-n eta abar. Orixe'k ikusiaz bat idatzi zidan, Azkue'ren Iztegiarekin eta Kantutegiaren berdindurik. Orduarte etzan olako antolojiarik euskal literaturan; itz-lauzko ta poesiari buruzko iru idaztiño ezagutzen ziran aurretik: erderaz J. M. Leizaola'ren «Literatura Vasca» (Barcelona, 1923), Espasa'n 1447 orrialdean datorrena, Orixe'ren «Euskal-literaturaren atze edo edesti laburra» (**Euskal-Esnalea**, Donostia, 1927) ta P. Lafitte'ren «Eskualdunen Loretegia» (Baiona, 1931).

B. Estornes Lasa, 1936'tik 1960'ra bitartean egiñiko euskal literaturako antolojiak aipatzean, onela ari da: Una de las lagunas de la literatura euskérica era la carencia de una antología en la que reunieran textos escogidos de todas las épocas. Nuestros libros antiguos eran raros y solamente estaban al alcance de bibliófilos especializados como Julio de Urquijo, Lacombe, Vinson, etc. En esta situación y no habiendo sido po-

sible la edición de textos antiguos, el P. Santiago de Onaindia, llevó a cabo la vieja aspiración. Así nació Milla Euskal-Olerki Eder (1954), publicada en Larrea-Amorebieta (Vizcaya).

Ibalan'ek (A. M. Labaien) onela «Egan»-en (1954, 43 orr.): Liburu eder ortan oraindiano euskal Olerki osoa dugula esan diteke: antziñako guda-kanta zaarretatik asi-ta egundainoko gazte berri-zaleen itz-neurtu «zazpiki»-etaraño. Bidez-bide erritar bertso, maite-lelo, irri-kopla, jainkotiar kantika ta gure liriko ikasien olerki garaienak agertzen dizkigularik... Artobero usairik gabe esan dezakegu: Euskal-Olerkia ugari ta goitar dala ta beste edozein erritakoa bezin eder ta bikaiña, bakoitzaren neurriaren arabera... Ezin ukatunekearen beldurrik gabe ardura eta gartsu lan izugarri bat burutu duna... Liburu bikain onek euskaldun sendi ta etxe guztietan bear luke toki berezi bat. Gure jatorriko altxor eta gordaillurik miñena bait dugu. Begien aurrean eta erabat biotz-barnean beti bear genukena gure esaben arma-arri ta larrutxizko agiriak baiño areago».

Andima Ibiñagabeitia elantxobetar euskal idazle argi-joriak ere onela: «Gure izkerak ere, askotxok uste izan ez arren, badu bere olerki-arrobia. Arrobi oparo ta sakon orren yabe egin nai lukenak ar beza A. Onaindiaren liburua esku artean. Antxen aurkituku ditu mota guztietako olerkiak, bertsuak, poemak, izkera arroenen aitzinean bat ere lotsa gabe aurkeztu ditezken poesi zoragarriak. Aspalditik zebiltzan bizpauru euskalzale eun olerki onenak bildu bear zitutela-ta. Ordago ederra yo die Onaindiak euntxo biltzeko ere gai izan ez diran oriei».

L. Mitxelena, ez luzekoi goralpenez eta bai zorrotz irritiz, onela dugu olerki-bilduma oni buruz: «El P. Onaindia ha prestado un meritisimo servicio al conocimiento de la poesía vasca con la publicacin de esta antología, extensa y completa. La necesidad que hace tiempo sentíamos ha quedado satisfecha y casi sólo con las producciones poéticas posteriores a su publicación podrá ser aumentada esta colección... Las versiones que se publican parecen en general fieles a las originales y el traslado a un sistema unificado de ortografía está hecha con cuidado y discreción».

P. Lafitte'k, «Gure Herria»-n, (1955, 148-51 orr.), liburuaren goraberak eta zer-nolak adierazi ondoren, onan amaitzen

du: «Gorespenik bizienak zor zaizkio eskuararen eta Eskual-harriaren izenean. Bada bilduma hortan zer irakur eta zertan gogo-bihotzak pulunpa arbasoen jeinuaz orhoituz... Aita Onain-diaren lan ederrak erakustera emaiten dauku beraz eskual olerkiaren ezagutzeko liburu baliosa eta haren sailari jarraikitzeke parada ona».

Akatsik ote? Jakiña! Antoloji ain aundiak eta aurretiko len ain exkasez egiñak bear-bearrez eukiko ditu bereak eta bost. L. Mitxelena'k, P. Lafitte'k eta besteak, alan ere, ez dizkiote askorik idoro; bizpairu geienik ere. Ona: 1) zergatik sartu nitun arabar eta napartar olerkariak, zisku bat berean; 2) textu batzuk aldatu egin nitula, eta 3) olerkari batzuk, zergatik biurtu nitun eliz-gizon. Iru akatsok L. Mitxelena'k aipatu zizkigun BAP'en osatu zuen aurkezpenean. Eta ondoren, beste guztiak ere —ezer aztertu gabe, jakiña— berdin esan dute, itza ta pitza erauziz.

Lenengoari erantzunez, au diot: III'garren saillean onela egin nuela zatiketa: Bizkaitarrak, Gipuzkoarrak eta Bidaso'z andikoak. Garai ortako arabarrak iru besterik etziran: J. 3. Gamiz, Latierro eta Aizkibel'zar Bingen, au jaiotzez Legutiano'koa izanda ere, ia bizitza guztian Bilbo'n bizi izana; naparrak, berriz, Aita Bera, Iraizoz, A. Zaraia, Lazkoz'tar Xabier, Jose Agerre, eta Tapia-Perurena, besterik ez.

Bigarrenari erantzunez, au diot: Ez dala errez textu zaarretan zein dan zaarrena jakitea. Egin nuen alegiñik ortan. Aurretiko bildumatzaillle txikietan ere bakoitzak egin oi zitun, itxura danez, bere aldakuntzak eta lendabiziko textua zein zan idoro eziñik aurkitu nintzan bein baiño geiagotan. Ogetazazpi urte iraganak dira nik «Milla Euskal-Olerki eder» atera nuenetik; geroztik ikerketa aundiak egiñak ditugu, eta ala ere ba ete dakigu kanta zaarretati zein dan jator-jatorra, ots, orijinala? Dana dala, L. Mitxelena'k olako erbiko edo uts-egite bat aurkitu zidan, **itunik**, **tristeri** en orde, «Txoriñoak kaiolan» deritzan maite-kanta liraiñean; eta ondoren, ele-jario guztiak nik textua aldatu nuela errepikatzen du.

Irugarrenari buruz, au diot: Orduan oraindik ez zegoela gerora jalgi zitzaigun eliz-gizonen aurkako griña zantarrik. Eta nik eliz-gizon ziranei (apaiz» edo-ta «lekaide» goi-izena jarri

nien; eta euskal literaturan ordurarteko idazlerik geienak apai-
zak eta fraileak izan ziralako, onek sumindu zitun banaka ba-
tzuk, L. Mitxelena batez ere. Eta au eraman eziñik edo, bere
«Historia de la Literatura vasca»-n (Madrid 1960) auxe dio
soil-soilki nire liburuatzaz: «Esta abundancia —apaiz literatura-
rena noski— resulta aún mayor en la antología del padre
Onaíndia, que ha dado el título de «padre» a algunos autores
que, a lo sumo, no pasaron de ser padres de familia». Salakun-
tza merke au garbitzeko, au irakurri besterik ez L. Akeloso ta
biok jarri giñan «sendi-aita» oiek zeintzuk eta zenbat ziran
arakatzen. Xixta maltzuraren irain-mirria laister loratu zan
ezpain ertzean. Bizkaitar eta gipuzkoarren artean bat agertzen
da, Jose Elizondo Lopez, tolosarra, eliz-gizon eztana, gero «Eus-
kal Literatura»-n (III, 241 or.) orraztua; mugaz andik, Elizal-
de-Ttipi idazle ez omen zan izan apeza. Ainbat ezizen eta ain-
bat urteren ondoren, ezta gero erreza nor dan apaiza ta nor
eztan jakitea.

Utsok gorabera olerti-bilduma onek bere edertasun betean
jarraitzen du. Orren erakusburu bikain bezela, orra J. M. Re-
tena'k orain sei urte (1976) bi ala mardul dotoretan osotu
zuen ekoizpena. Ezin iñork uka ezaugarri ona danik.

«Olerti»

Gerotxoago, 1959'an, «Olerti» sortu nuen. Aurkezpen-orrian
onela nik idazleai: «Euskal saillean berein tankerako aldizka-
riak doguz: «Euskera», «Egan», Euzko-Gogo», «Zeruko Ar-
gia», «Karmel», «Herria», Gazte», «Othoizlari», «Aranzazu»,
«Alderdi», «Gure Herria», «Goiz-Argi», eta abar. Guzti oneik,
bakotxak bere mailla ta neurrian, ederto bete daroe euren egi-
kizuna... Baiña, ba-da, nire ustez, utsune bat oraíndik ornidu
bage: gure ele eder sailarena. Euskal idazle ta olerkaririk asko
dazauguz euren gogo-eta ameskoi ta irudikizun txanbeliñak
nun agertarazi ez daukiela, edo argitaratzekotan, txanda luze
gogorra zaindu bear dabenak. Ots, gure olerkariak eta bertso-
lariak ez daukie nun asazkatu, nai bestean, euren biotz-barre-
na» (**Olerti**, 1959, 4 or.).

Eztuten bekoki zimurka «Olerti» artu euskal idazleak, oler-
kariak batez ere, pozkarioz baizik; poz ori adieraziz idatzi

zidaten askok eta askok, idaz-lanen laguntza eskeiñirik. Geroz geiago euskal Literaturaren kondaira jorratu dutenak ere erabat txalotu izan dute aldizkari olerkitsua. Añamendi'k, adibidez, bere III'garren alean onela dio: «¿Cuál fue la novedad en 1959? Indudablemente, la fundación de «Olerti», una especie de revista donde comienzan a publicar su producción los poetas de todo el país vasco. Su fundador, el veterano escritor carmelita de preguerra, P. Santiago Onaindia. En sus primeros números figuran como fuente de arranque aquellas firmas que vienen de atrás, de la hornada del fundador, bajo seudónimo unas veces, directamente firmadas otras. Pero la aportación de nuevos autores es muy importante, ya que contribuyen desde el primer momento Aresti, Laspiur, San Martín (37 años), Luis Mújica (20 años), «Ayalde», etc. Se ve con agrado, la inclusión de traducciones poéticas de Gabriela Mistral, R. Tagore, Shelley, F. García Lorca y otros de relieve internacional. Es la primera promoción importante desde Vizcaya» (Literatura, III, 51 orr.). Eta geroago: «Una revista de literatura euskérica que iban a dar cohesión y acogida a todo el movimiento poético del país sin descontar la prosa» (*Ibidem*, 63 orr.).

Amar urtez (1959-1969) bizi izan zan «Olerti». Etzuen biritza urria eraman, bost-sei ederretatik ikusi dezakegunez. Epe barru ortan, sei-zazpi aldiz etorri zitzaizkidan polizikoak, salatzailleak igorrita; urte batzuetan Madrid'era joaten ziran irarlanak ango (edo Gipuzkoako) azterleak ikus zitzaten: lan makurrik izanik, ez zegoen argitaratzerik. Azkenez, «Gaztañadi» atera nuenean, agiri latza iritxi zitzaidan Madrid'etik geiago ez ateratzeko aginduekin. «Olerti» etzan, ba, auleriz edo porrot-egitez ixildu, ixil-erazi zutelako baizik.

Gerra aurretiko olerkari askok, esan danez, berton idatzi zuten, eta —zergatik aitortu ez?— gazte andana bikaiña berton egin zitzaigun olerkari ere. Batzuk baiño ez aipatzeko, len-urteko aurkibidean dauzkagu auen izenak: E. Erkiaga, L. Arteaga, Laspiur, Aurre-Apraiz, J. M. Muxika, A. Zugasti, G. Manterola, Juan San Martín, Iratzeder, Bordari, Otarrí, Peli Markiegi, Jose Agerre, Ayalde, Ordazubi, Dirauket, E. Igartza, Egieder, Abeletxe, I. Baztarrika, B. Enbeita, M. Lekuona, ta abar; ondoren ditugu: B. Gandiaga, J. Azurmendi, S. Muniategi, J. M. Lekuona, Gaztelu, Erdoizanzi-Etxart, Orixe, Jautarkol, A. Bilbao, Paulo Iztueta, Loidi'tar Paben, eta abar eta abar.

Tamalgarria zan aldizkari eder ta guztion au, amilbeera txi-
kotez loturik bezela, mutu edukitzea. Sarri eman nituen oster
ere piztu-azteko urratsak, baiña itz labanak baiño besterik ez
nuen jaretti. Eta urduri nenbillen, euskal olerkia gero ta bee-
rago bait zijoakigun; gure aldizkariak bakanka zebiltzan oler-
ki-gaietan, eta noizik-bein poesi-libururen bat kaleratzen; bes-
terik ez. Gauza zuzena ta egokia zan, bada, «Olerti» berriz
ateratzea. Eta ona, igaz, gutxien uste nuenean, gizaseme zintzo
ta euskaltzale jator batzuei esker, berriz ere leen bezela bizi-
bizi kalean.

AITA ONAINDIA

ZER DA OLERRIA?

Beti ao-miñean dabilgun itauna! Idatzi, beintzat, mundu guztiak idazten du. Irakurri gutxik. Olerkia zer dan adieraztea egitasun oso, artezez, ori beste gauza bat da. Bakoitzak bere gogo-ikuskerara, bere oldozkunezko sen eta biotzondoa, bere azal-kerazko neurbide eta ikuspegiak izan oi ditu itzen goraberazko adiera eder edo mazkalez. Neurritz edota neurrik gabe. Sakon edo azal. Burutsu edo erokiro. Bakoitzak bere barrumiñaren, bere egi eta ustekizunen, bere zalantza edo ziurtasunezko gogaik erabiltzen ditu alako amets-lillurazko edota, iakiturizko antolaketa sugartuaren irudipen argigarriz. Bakoitzak bere itzala dixuri bakoitzaren erabidezko duintasunez. Aintziñatik dakiguna: «Zenbat buru ainbat aburu». Olerkaria, berak, beregankiro dagin munduan bizi duzu, atetiko ikutuaren ezkutapenezko oiartzunak iasorik. Ona, zer dirauskun gure Lauaxeta'k: «Ludi onen bestalde loratzen diran landaraen usañak goxalde baktzak dakarkidaz. Auxe da neure sakona! Bestiak entzuten eztaben egal-otsa neure gelara yatort eta barneko zuzatz onetatik txoriak aldatu ziranarren, abar dardarea ezta amaitu». Olerkariari bizitzaren entzunezko, ikusizko, iakitezko edo arako ezkutapenezko doairen batez datorkio olermenaren aria biztu eta sorrarazten duan izpi sorgin, arrigarria. Baiña, olerkia atontzeko, edergarri egiteko, landu egin bear. Beste batek esan zuanez, berez ...«baterez». Asko idazten da, baiña, irakurri gutxi. Ezta gaurko gaitza bakarrik. Cocteau'k, 1930'gko urtean, onelatsu mintzatu zan: «Paris'ko erriak olertia gorrotatzen du». Kontsumusko gizartean bizi gara. Eta Kuntsumozko erosotasunezko naikeriaren geiago-bearezko antolamendu orretan gabiltz murgilduta, itsumustuko abiadan. Aisa bizitzeko erosotasunaren naikeri gorriaren sa-

reetan naasi-masiturik aurkitzen da, «gu, geuk» egin darua-
gun gizartea. Laster-bizitze eta erasobizitze gurarituaren las-
terkuntza nabarmenean, bizi gara, ezinbizizko urduritasun eta
erokeririk aundienean kateaturik. Erreztasun bizi-izatezko
aukeraren-aukerazko lasaitasunezko eraturatan giltzapeturik.
Azken bolada ontan, ikaragarritzko aldakuntzak nabaitzen dira
edozein arlotan. Atzoko egiak gaur gezur, edo, gezurtuak. Mito
batzuk lurreratu eta, beste batzuk iaso dira. Olerkaria ere gi-
zona dan aldetik, kontsumuzko eratura-otsein biurtu zaigu, be-
ren baitazko azkatasuna galdurik, gogozko duan ez duan zer-
baiten alde iokatzen ari danean zenbait aldiz... Bizia etenga-
beko aldakuntza da. Eta, igaroz-igaroz, ur asko igaro da bai,
zubipetik, arako Gustavo Adolfo Becquer, espainar olerkariak,
«Poesia eres tu» poematu zuan gizalditik. (Oraindik itzalean
zagon Freud'en baiezkuntza: «sexuak alkar gorrotatzen dira»,
ots-egin zuanean). Iturri ortatik edandakoa nunbait gure
Amaia Lasa Alegria'k ariratu: «Arra eta emea —gizarte hon-
tan— inoiz (?) ulertuko ez diran —bi pertsona—. Oscar Wil-
de, egungoagoa eta gure oarpen zentzutik bertago dagonak,
esan zuan: «Olerkia usteturiko gramatika da». Irizpide zu
dala-ta, ordutik aurrera, maxialariak olerkiei lupakin begira-
tzen zien eta batzuetan, geigarridunezko betaurrekoekin, ona-
ren eta txararen erabakiak artuz poema baten edertasuneri
dagokionez, onartutako ustekizun orren bitartez (Nietzsche'k
zionez, lainkoaren aurre-asmoak).

Oraindik gugandik urbillago dagon Marcel Proust ospe-
tsuak, onako au: «Olerkariak aurki lezaken gauza eder baka-
rra, beregan dago. Emaiozu argiune bat, au da, egin ezazu
sar dedilla beren berarekiko artu-eman tasunean eta, zoriona
eskuratuko diozu. Aberastasunak, aintzamenak, atsegingarriak
eta ematen badiozu, ezer ez diozu ematen, beregandikoz ain-
bat geiago irten-araziko duzulako. Baiña, bere buruarekiko
ats-artze ori ez datorkio zuzenean. Bearrezkoa da beraz, ber-
berak artu-al izatea galerazten duten zadorraren eskuetatik».
Origaitik erakutsi egiozu pertsona eder bat, pertsona iakintsu
bat eta ezta ezer izango. Baiña, baliteke egotea alako edo ola-
ko pertsonaren bat, aren begien aurrean aurkeztu izandakoa,
aren aintziñako bizialdikoren bat edo, gorderik legokena baka-
rrik berarentzat, ezin azturikca. Gero, bearbada, berriro ikus-
tean, baliteke osotoro ber-eskuratzea eta, aurkezte orrek zer-
bait emango dio, berberarekiko apur bat ematen diolako».

Gerzitarrak «vate» deituraz izentatzen dute olerkaria, au-
da, igarlaria. Esan dagikegu misterioa dala olerkaria igiarazten
edo suspertzen duan barru-eragiña, motorra. Bizitza bera, iza-
tearen berein erabide eta ezkutukiz. Mendeak zear, aldiberako
aldakuntzaen aldakuntzazko aurreratzez eta, izadi beraren jin-
bat agerkera baterakoi eta ezberdiñez, ustegabe, gizonari ere
zirkin dagiona, betiorozko izantza-legearen ezkutapenezko
arauen bitartez.

Uka-eziña da, gaur egun, zientzia edo iakintza arloko buru-
langilleak etengabe ari dirala lanean, ezezagun eta ikus-eziñak
diran ezkutuzko ariak argiratu, eskuratu nairik eta, arriga-
rrizko aurkikuntzak eta aurrerapideak egin dituztela elektro-
gailluzko txikuskiñakin, arrituta begiratu eta ikusirik orain-
dik beregandu ezin duten mundu bat; ezkutapenez beteriko
mundu bat, arimatasa askotarikoa eta urbil-eziña, egitazko gi-
za-izate izan leiken bezala.

Ezkutapena, zadorra, olerkariaren ianaria. Olerkari bakoi-
tza itaunaren itaunez, «zer eta nor-nika» ari zaigu, itzal-ar-
gizko laiño artez, igeriko beren ortzi-barruz zientzilarien an-
tzera lorratz billa... Azken bolada ontan «ismo» edo «tasun»-
ezko eskola ugari sortu dira zientziaren bideak urratu nairik
eta, beste batzuk berrikeriaren eskutik, ganora aundi barik
.Olerkia ote da itaunez beteriko etorkizuna, eguratsgune, den-
pora, eta izakai, iru lengairen irutasunezko bilbakuntza be-
zala eta gizasendiarekiko artu-emanean noski, oñarrituko dana
benetako gogai eta biotzikutuzko oarpenez edaturiko ederta-
sunez?

S. Muniategi

LAUKI HITSETAN

I

ADARRETATIK...

ARBOLA

1

Ama-enborretik
jalkitzen dira
xut-xut goranzko irudiz
—handitasun aire bipilez—
kimu berrixearen
aitton-amona fierrak.
Eta teilatura zerutiarretik
datozkigu
haztearen beharrak
tximinietatiko
kezko
nodeiez.

Berdezko soineko goibelek
estaltzen dute larrugorria
eta dagerkigu beherantz
beherantzago
beherako bidaia azkarrez
jantzien
itzala
distiratsua.

Oinarria,
hasieraren erro,
dabil ostiko jo
ta jo
bilakari...

Doi-doi bere jangura eskergarako
 dauka sapa-janari
 —eskaxegi—
 haundia baita antsiaren nahia.
 Blai-blai elikabideak
 dirade mantenuaren jabe
 eta baratzeari darion giltzatzarrak
 ez daki
 ernal-hildoak
 —bizi-aurreborta—
 zabaltzen.

Jatordu berriak dira beharrezko
 sabelzorriaren haizatzaile iaioak
 zotinka, nigar zotin, baitugu ahoa;
 karruska-ka-ka-karruska hortzak.

Ai! goseti zein uzkur!
 zurkaiztu beharra handia!

Zuri-beltzak,
 zurixka-beltzixkak
 zuri-zuriak eta beltz ilunak;
 al, denon,
 krudelkerien bilgune!

Eta zertarako zurkulurik bilatu?

Goseteak zorri
 izurri
 lazdua
 burdinazko ezpata anaihiltzaile.

Zorriketa
 izurritea ihesi,
 izuak haizearen horbeltxo;
 zarrast-zarrast

zausta-zausta
zirto-zarto.

Eup!

odolki eta ardo!

Oroipena besterik ez zaio
sabelari geratzen
dagoeneko
—zegoeneko—
geratzen,
eta dagokeen beldur bakarra
olatuek dute eramango.

Itsasontzi suhar-ausarta
du ikusiko
itsasikarak...

4

Hilobiak ari dira husten
asetuegiontzako habiak...

ail, ail, ail
hil ai ledi gorpua!

Non ote dira arbasoak, lehenak?

Ilunena baino klarkiagoxexe
zaie orduei denbora
eta zer, minutu zorhizkak?

Zenbait hitzen zordun
nagokio neure
neure
neure izatearen
—neure, izan zenaren—
agurrafariari,
eta iturri agor
arbola eihar
gizon xuku dateke nire zera.

ail, ail, ail
hil ai nendi betiko!

Zerezkorik daukagun bizia?

Zorabioen zoraduran
zopatzen naiz,
pattarraren besotan,
 buru-hankak
 zola gainak;
eta eztarrian
korrokadaren jopua zelatan.

ail, ail, ail
Bizi ala Herio?

II

MUINEAN...

FRUITUA

1

Gorätzen dira goizearen lurrin
euspenetik dilindan-daka,
zintzilik,
eguzki erraldoiaren indarrak
hazita.

Babesleku dute
—gotorra—
egunen lorategian;
oinutsik
oinatzak oinkatuz...

Ene horiek pihoak!

Muxtaka-muxtaka
edaten dute
aldakortasunaren
jarioa;
edalontzizat
fotosintesi-murkoa...

Ene!, ene!
txoriñoa dago musturrastun!...
Oroitzen zarete zeuen gurasoez, muskilez?
(Ikusmenezko pelikula-begiekin
projeztatzen dituzte
erotismo eskenak,
eta pantaila unibertsean
begitazioek, beren,
larribiziak
agerturik dizkigute;
oi!, beramate iturburuaren mirabea!)

Kanpangari bikoitza
mereziturik daukazue;
hain dira goikoak jotzen dituzuen
borroka-kanpaiak!

Kanpanarto bikoitza
irabazita, ondo, duzue,
hain dira begalari abilak barreiatzen di-
tuzuen
landare-eskolak!

Kanpanbaraur dohainik denontzat!

Hustutzen da
irudimenaren
o
n
t
z
i
a.

Izar iheskorrek
 marratzen dituzte beren ideiak
 ostondoaren
 autoestratatetan zehar;
 imajina erdieskematiko
 erdi irreal
 baten figurak
 kulka-kulka
 garun burudunaren aho hutsean
 sarrerazi nahiz
 baina alferrik...

Eta izakigintzaren
 fritu-oletan
 errementariak ez du
 ingude, mailurik,
 usatu beharrik;
 gizakiek berek elikatzen dute
 zimarkuen gosea
 eta eraiki,
 edo suntsitu,
 eraikitzen dihardute biharko
 egunsentiaren
 oilaritea.

Kukurruku!...

(Baina oiloa menopausian dago).

Eta betiko dirau beti, betikor,
 gauik gabeko solas honek,
 uhinen lilurek eramana
 izango dena
 lehorrera...
 Mutxikin intrantsigente hori
 ari zaio gogorki
 haur besterik ez den gorputz horri,

hezur-mamituz
jantzi presadunez,
eklektikotasunaren erlojua
kontsultatu barik.

Erakustak,
otoi,
mamiaren egile horrek,
arren,
niri hire botere hori.
(Unibertsaltasunean
indargerik ba zegok...).

4

Poliki-poliki-ki-ki-ki
astiro-astiro-astirotsu
burdin indarrak
galduz doaz gaztaroaren zuriak
eta dinamismo hura
behin izan zuten dinamismo zalu hura
hilez.

Izan ziren
izan omen ziren
izan bide ziren

zirenen
itzalek
lurrintzen dituzte lapikokoa
eta lapikoratugabea,
aldiz
lurrina da lurrunkor
arranoa baino
trebeagoxe hegalari
eta hodeitza altuegitan
helezinetan,
segurean jokutzen du
entelekiak

Agian ahoren baten
listuak
egingo du gai ez munduan
eta urmael putzutsuek
(ahalko dute)
zisnerik somatu.

Ai!, ai!, ai!
hasierari amaia dagokio!

Bapo! (txantxetan)
sagarrondoan sagarrik ez dago!...

III

KONDARRETAN BARNA...

MORKOLA DATOR

1

Tximistak dira
erauntsiaren linternak,
atalondora trumonotsa
iristen zaigu zaharkitu;
oi!, sabaileihotik
—ezkuturo-klandestino—
argikusle kloroformatu bat
datorkigu
denok gotor leku!
denok
trankinka-trankinka
itxaron behar tente-tente,
eskupetari!
eskupetari!
denok tiro eta tiro
tiroka-ka
eskupetari!

Ai ene!
Neure etxen arma!
Eskupetari!
eskupetari!
denok behar armadun!

Su eta gar
su eta ke
jo-jo
joka-joka
txirriputzinka izualdia bihoa!

Bai, ondoren montxorra...

2

Hauzitan dago
egun epaia,
ohoinak
zeraman
golkoan
lurbira
eta
biribiltasun
kuttunak
du
pairatu
leuntze
bortitz
bortitza.

3

(Epaileak)
Hitzeko
lekukoak
du beharko
gugana
izterkloka

etorri
baitatza
ohean
hartuta loak
argiaren
kriseilu
hedakorra...

4

Iraungita dukegu
geneukan erregai bakarra,
pittina,
orain irriño ta barre
sugarrek
egingo digute.

Lafa-lafaka
zakurrek jan dute hazurtza,
eta orain arbola tantaia
lairarik bako...

Laborrian dago,
hegigoak zatikatuta,
fideltasunaren baratzea
—orain—
agorra,
eta fordela
kriskitin
barrunbatsua
ateratzen dute egun argiko
hatz beltz-lazgarriek.

Hurrean derauntso
zirko-ateari indartsuki hotelariak,
beterik daudeke
berotearen gelak...
Hedaz,
zirran,
erein dituzte zezioti-soroak
eta burutu zaigu,

arrunt,
zikirapena.

Zeruharraskari anitz
hazi da
arto-ebasle...

IV

OROIMENAK...

TXORIA

1

Txio-txioka
txiokalari
hegorik gabeko
oroitgarri kaiolatua...

Zapi txirbiztuak
darraizkie
airezko indarrei
txintxoki
jomugaren ateraino...

Eta zapalgailuek zapalduko
buru lauak
gaudeke zapardoteok,
buru barik; karitatezko emaitzak gara
ai!, ai!, ai!

(Nor dugu
karikaturen egile?)

2

Haririk gabeko jostunak
ezpatak
geziak,

dauzka orratz;
eta hegaldien janzkia
minduta dago
botoirik bako.

Iratoak
iratoak triste-zian daude!

Zurmailuak
burdinmailuak
gezurmailuak,
denek ukaldikatzin dituzte
iheslarien bideak,
tauki-tauki
taukika-ka!

Urlasterrak
uholdeak
eurijasak,
ez dute itxaso...

Iratoak
iratoak triste-zian daude!

3

Morron ulergaitz horrek
ez dakusa oihal jaitsia
mortifikazioa
izango bide
du
soilik.

Burusoilak
dira nagusi
honetan
gurean
denonean;
txipi-txapa gabiltza
nahasita
gomuta neurgarri
mitikoetan.

Erabiltzen baleki
oin hutsak
mokasina!

Eramaten baleki
bular biluziak
altzairu-halakreta!
Balekite haundiesten
burdinaren
herdoila!

Baina hilotz-saltzaileak
diruduntzen ari eta ari
eta artaburuak
txorokildurik daudeke, gaur,
ai!, nirea bai pena!

POSTDATA

1

Gutunen
hitz
zipristinduek
marrazten
dituzte
ahoen
ontziak
eta
zeozer
darama
bere
moltsan
boligrafoak...

2

Noharrondu
da

ikaragaitza
ezen
ez baitzeukan
hitz goxorik:
zingiraturik
datza.

3

lheslekua
aurkitu duke
goizearen
ihintzak,
belarrak dira
hezetasunaren
jabe
eta
salduko
dute
merke...

4

Oinarrien
arbolen
adarren
fruituen
haziak
hedatzen dira,
lehergarri,
norarik
g-a-b-e.

(Sagar goxoa samintzen da ARRAS)

Karlos Santisteban

ZURE BEGIEK...

Zure begiek
Ene maitia
Ba dute biek
Diridir eztia.

* * *

Zeru Kolore
Miresgarriak,
Itzarren pare
Xoragarriak.

* * *

Gazte gaztia
Zara oraino...
Egun guztia
Nago zuri so!

* * *

Zure begiek
Errotzen naute
Eta guztiek
Nahi luzkete.

* * *

Gaua delarik
Mundura jausten
Jauna zerutik
Da urrikaltzen.

* * *

Zure begien
Goxono hori
Egon dadien
Eder ta garbi.

* * *

Ene nahia
Zinez haundia:
Zu izatea
Neure andrea!

Landart

XILEKO LANGILERIARI

Ximixta baten pare
eguzki gorrail bat ikusi ondoan,
Xileko langileria,
berriz,
gau beltzean sartu da.

Langileen kopetak beheititu dira,
haien begiak zorroztu
bihotzak gogortu
eta
eskuan zeukaten xoria airatu.

Alta zenbait denboraz uste ukan dute
Uste ukan dute bai
eguzki gorrail hori gorriagotuz joanen zela
eta zuzen den bezala
klase gabeko gizarte bat egiten zutela.

Baina ez!
Haundi-maundi madarikatuak
ez dute horrelakorik onartu
eta beren interesak zaindu beharrez
erabakia segidan hartu
iraultzaren gidarriak
behar zirela suntsitu!

Beren lan tzarraren obratzeko
denak zeuzkaten eskuko:
dirua eta harmak, harmak eta dirua
Ipar Amerikaren laguntza
ez dut aipatzen Eliza...

Populuak aldiz, gaixo populuak
bere buruaren zaintzeko
Faszismoari ihardokitzeko
ez zuen deus kasik
bere esku hutsak baizik...

Eta esku huts horiek moztu dituzte
governuko giderrez jabetzeko
eta jabetu ondoan, oraindik
salbaikeria harrigarrienegiteko:
Politika-gizonak hil
Sindikalistak hil
Olerkari eta kantariak hil
eta bizi gelditu direnen saria:
desterrua edo presondegia
eguneroko miseria.

Geroztik,
Xileko langileria doluminez dago
eta ba daki
zeru gainean ez duela izarrik ikusiko
askatasuna ez baitzaio zerutik jautsiko
baina bai, lur hontan asko gudukatuz
zuzentasunak baitu, egun batez, irabazikol

* * *

Xileko langileria
lurrera eroria
eta
Euskadiko langileria
zutitzen hasia
ein diren elkar iduriak...
Elkar iduriak!

1975/VIII/15-ean

Landart

JOHN HENRY NEWMAN

Carra. Newman (1801-1890) Anglitar erlegiñotik, barneburruka latzaren ondoren, katoliku egin zan (1845). 1879'garrenean Leo XIII'garrenak Kardenal izendatu eban. Jakintsua eta izakera zorrotz-adeitsu, sentikor ta bikaiña. Katoliku pentsalarien artean gora andikoa da. Ingles idazleen artean, idazteder klasiku jakiña. Bere idazlan guztiak 40 bat ale osotzen dabez, geienak teologi edo erlegiño. Olerkiak be baditu.

Emen itzultzen dodana beingoan zabaldu ta ospetsu egin zan, eta danetarik ezagunena da: «Lead, kindly Light» lenengo itzetatik da ezaguna. 1933'garrenean idatzi eban, Palermo'tik Marseille'rako itsas-ontzian (**Apologia pro vita sua**, BAC, Madrid 1977, 31 or.). Aldi atan barru-ezkutuan doi-doi oartzen eban bere gogoa ibillian joiala elburu ezjakin baterantz (ib. 98 or.). Elburu edo egingo argi ta ezagutua au zan: Anglitar Eleizea liberalismu ta «protestantismu» arriskutik atara ta asikerako Eliza katoliku apostoluenagana zuzentzea (ib. 28 or.; ikus 29-31 or.). Erroma'ko Eliza Katolikuaganantzako bidea artzeko barne-burrukaren lenengo lurrikarea 1839'garrenean sentidu eban (ib. 95 or. eta ur.). Olerki au ondutzean, beraz, begi aurrean eukan arazoa aurrerago esandakoa zan. Barru-ezkutuan oartzen eban elburu ezjakiña «argi onberak» agertuko eban geroago Elia katolikua zala.

Itzulpenak olerkiaren barrua ezeze, oiñarrizko azal-egiturea be zaindu nai dau, nai ta ez, gogorregi, silaba-kopuru ta itz-amai bardiñetan estutu.

Odei abea

Zuzen nagizu, argi onbera, inguru illun erdian,
zuzendu zeuk aurrera!
Gaua illun-baltza da, eta ni etxetik urrin naz,
zuzendu zeuk aurrera!
Zaindu nire oiñak; ez dot nik urrutia
ikusterik eskatzen - urrats bat naiko jat.

Ez naz iñoz olan izan, ez iñoz eskatu zeuk eroan
nengizula aurrera.

Neure bidea neuk aukera ta ikusi gura oi; baiña orain
zuzendu zeuk aurrera!

Egun disditsua neban maite, eta, bildurrak gorabera,
arrokeriak erabillan nire naia; lengo urteak ez gogora.

Ain luzaro nau zure indarrak onetsi, oindiño be, ziur naz,
zuzenduko aurrera,

eremu eta zingira zear, arkaitz ta uramil gain
gaua igaro artean;

eta goizean irribarre dagien arte, antxiñatik maite izan
eta aspaldi galdu dodozan aingeru arpegiak.

Luis Arostegi

EZ USTE IZAN

Ez uste izan
Nigarrek hola
Xukatzen direla
Ez uste izan

Gogoeta batzu
Arinki hola
Ohiltzen direla
Ez uste izan

Ez
Hitzak hitzen ondotik
Hitz bat hitz bi
Hola
Ezpainetan murmurikatzen
Edo
Paperean lerrokatzen
Direla

Eta

Gizonak
Minik gabe
Zohitzen

ELEAN
Ez
Ez uste izan!

Mañex ERDOZAINCY-ETCHART

AMODIO GALDUA

Uste nuen
Norbait garbi
Aurkitu nuela
Behin
Uste nuen...

Eta
Uste gabea
Ikusi nion
Begi-ñiñikan
Errauts
Bat!

Behin!

Halako zer
Bat!
Ez jakin xuxen
Zer
Bainan
Halako zer
Bat!

Behin!

Eta
Gure amodioa
Hortan
Galdu zen.

Mañex ERDOZAINCY-ETCHART

HERRIA IZERDITAN

Osto berdeak
Horaildu dira
Larrazkenean
Neguari buruz
Neguari buruz

Eta
Gure mendietako
Zuhaitzak
Histu dira
Ostoak galdurik

Gure mendietako
Haritzak
Eta
Gaztain-ondoak
Eta
Pagoak
Buluzi ditu
Haize-hegoak
Eta

Eta
Eta
Gure mendiak
Larreak
Oihanak
Ixildu
Dira!

BAINAN

Ibarrak inarrosi dira
Xenderak, bideak eta karrikak
Ideki
Sabaia, sotoak, ostatuak eta plazak
Ikaratu

EUSKAL HERRIA

Betan
Xutik

Agertu
Delarik
Eta
Mintzatu
Orotan.

Mañex ERDOZAINCY-ETCHART

KANARIO BATI BEGIRA DAGOEN MUTIKO BAT IKUSTEAN

Muxu urdin bat eman dio laztanki xirimiri epelak
kale kolorgaren balkoi beltzean
zintzilik dagoen klabeledina pinpirinari...,
ta usai zurizko irriño eztiz igortzi du klabeledinak
kaiola pitxi batean kulunka ari den kanario otzana...
ta kanarioaren bozkario horiak amets orlegiz bete
liluraz so egiten dion aingeruaren barne xaloea...,
ta arrats behera honen samurrean
udaberri itxaroz berpiztu zait
gerratearen burrunbada gorrian hildako haurtzaroea.

Mikel Zarate

IRATZARRI NAHI NUKE

Uda bihotzeko eguzki bero,
zemento grisezko bloke zapalkor,
gas pooitsuaren ke laino mozkor,
sorgin haizearen hauts danttza ero,

motor durrunda... ta, zu, egunero
infernu gris hortan, egunero hor
arima grisdun lur pusketa lehor,
zure jaunen robot, baloi, numero...

Iratzarri nahi nuke barnean
lotan daramazun gizon poeta,
gizon aitzindari eta profeta,

izangokoaren ezerezean
zuregan dagoen gizon euskaldun,
iratzarri zeu ta zeure zeutasun.

Mikel Zarate

BILBO ZAHARREAN

Odolezko xurru
ilunabarretan
zoramendu,
su irakina dut
zazpi bihotzetan
sofrimendu.

Botxoaren larru
bloke arrotzaren
kuadratura,
jendetzaren barru
bakardadearen
kexadura.

Hileta kantuka
zazpi txori nabar
eta arrotz,
oroitzaz mailuka
zazpi txinbo zabar
nigan hilotz.

Bakardadearen
inguru hertsian
itzal trakets,
izangokoaren
itxaro larrian
mozkor amets.

Odolezko xurru
ilunabarretan
zoramendu,

su irakina dut
zazpi bihotzetan
sofrimendu.

Mikel Zarate

UR BIRJINA

Ispiluz jantzirik dator birjina
Egun beriaren giro urdina
mendi bihotzeko haizetan,
ispiluz jantzirik dator birjina
lizarren musika berdetan.

Lizarren musika berdetan alai,
pinpilinpauxaturik doa
bizi egarberaren emaztegai
eder, gozo ta oparoa.

Ba dator, ba doa usai, kolore
ta bozkarioa hedatuz,
ba dator, ba doa ondoko lore
ta poeta maitezoratuz.

Mikel Zarate

BESTE ASKOK BEZALA...

Bete nahi nuke nire gogoan,
bete gogoaren sabel birjina,
bete sabelaren oihuzko grina,
bete grinaren bultz gorri eroa,

bete bultz horren huts sakon osoa,
bete hutsaren min bizi gordina,
bete minaren muin larri irakina,
bete muinaren muin betirakoa,

bete muinaren muin barneko nia,
niaren nitasun gogoa bete,
leku ta aldiaren muga gainditu,

betikotasunez bete bizia,
gutasun betean osoro maite,
betearen betez betiko nitu.

Mikel Zarate

MIKEL ZARATE OLERKARIA

Mikel Zarate Lezama'ko semea. Berak uste eban baiño txorrierritarragoa. Euzkel alorreko langille errimeea. Beti «bagentu» eta «balitz» entzuten gogaituta zegon. Egin egin bear da. Ba, «Balitzko erreteak, urunik ez». Eta, beti egitekotan egonean egon barik, zirt edo zart, alik ondoen egiten alegindu zan. Abiatu ba'zan abiatu zan bai, ederrik... Eta, gero zenbat idazlan, Euzkalerriaren onerako itxi euskuzan! Zoritzarrez, oraindik gazte zala mundutik alde egin eban, arako gure Lizardi, Loramendi, Lauaxeta (au eraildua izan zan) Aresti... Lanerako adiñik burutsu, onenean aldendu, betekoratu zan. Baiña, aren lorratzak, aztarnak, aren emoitza, gure artean geratu dira gure euzkerearen emendio eta osasunerako. Zarate ezilkor turik bizi dogu eta biziko da gure euzkereak iraungo duen irauntzazko betiraun guztian. Lanari gogoz ekin eutson eriotz orduraño. Idazle ugaria. Ipuinlari, olerkari... Gure literatura edo elertia be poliki aztertzen aritu zan. Ainbat libururen egillea dogu: «Bizkai'ko Euskal Idazleak», «Haurgintza Minetan», «Ipui antzeko», eta, «Ipuin antzeko alegi mingotsak», «Euskal deklinabidea» «Higidura Berdez», «Euskal Literatura», «Euskal Ortografia», «Bizipenen Bultzadaz», eta, abade zan aldetik or itxi ebazan: «Gure Meza Deuna», «Gure Salbaziño Egintza», «Meza Liburu Txikia». Gasteleraz: «Influencias del Vascuence En la Lengua Castellana a Través de un Estudio del Elemento Vasco En El Habla Coloquial del Chorierrí. Beraz, ezta edozein, gaur emen Larrean gorestera etorri garan lezamatarr, bizkaitar au! Utsune aundi bat itxi eban euzkel elertian. Aren euzkera

baturako batukeri guztiakin be, Mikel, ekarri aundiko, gatz eta piperrezko bide erakusle argidoia zan. Gizon irritsu, ipuin zalea. Olerkaria.

Guk be, beti mindurik eta erostaka, etsipenduta ibil barik, oba genduke, Mikel'en antzeko lanerako gogoz euzkera alo rrean aleginduko bagiñake, gure izkuntzea, berbetea sendatze ko asmoz. Ezin gara danok bardiñ izan. Ori ez, baiña nor ba koitzak egin leike egiten duan baiño zerbait geiago: Au da, euzkeraz ez dakinari ikasten lagundu; gizartean alik geien euz keraz berba egin; idazten baldin badaki idatzi. Euzkerazko li keraz berba egin; idazten baldin badaki idatzi. Euzkerazko li buru eta aldizkariak erosi eta albada lagunartean zabaldu eta abar eta abar. Badago bai nun lan egin, egitan euzkerea nai badogu giartsu, bizirik mendez-mende, iraun dedin.

Orrela danck ekintzatzen edo alegintzen bagara erria ata rako dogu beren kinka larritik, orain nabaitzen dan il-zorizko egoera aztun mingarritik. Orrela izan ezker, laster sortuko dira Orixe, Lizardi, Lauaxeta, Zaitegi, Larrakoetxea, Barandia ran, Zarate, Aresti, Ona India barriak... Ontxuago edo txartxua go guztien laguntza bear dogu: Lauaxeta'k erakutsi euskun. «Baiña ele lander baten seme jayo nintzan ezker bertso nimi ño oneik, be, argitara datorz». Darraigun bada aurrera, argi tara, gizartera eroanik gure izkuntza maitagarria!

AURTZARO MINGOTSA

Mikel'ek, (guda ondoko umeak, mutikoak) bereak eta bost ikusiko ebazan, alako espāñarpekerizko ain egoera gorri, min garrian. Zein ausartzen zan orduan, orduan (euzkera alde, abe rri alde) agotik txintik ataratzen? Mikel zigortuak, irainduak, gogoan artu eban aldi madarikatu aren laz dura ta mingosta suna. Mikel'ek onela olerkiratu dausku:

«Haurra izan nintzen,
haurra;
baina begietan,
belarrietan,
ditut irakiten,

oroimenaren hotsetan,
egun gorri haiek.
Abioi zaharren abiada geldia,
bonben burrunbada,
tiroen txistua,

«Sirena hots izugarria,
jendearen arrapalada,
arnas-hots estua,
larriaren larria,
zaurien larria,
zaurien min lakarra,
heriotzazko negarra,
ezinaren ezina...
gorroto lehertuaren,
gerrate amorrotuaren
adur zikina»!

* * *

Gure erri zapaldu onek, bere gogo zaurituan, aragi minberatuan daroa oraindik alako guda-ondoriozko galtzalleen, negar-malkozko ezinbizi eta larri-aldia...

«Aita kartzelan,
Segovian,
Cuellar'ko gaztelu zaharraren
itzal hotzaren
itxaropen hertsian;

«Bizi alargun ama,
hara ta hona
laguntza eske behin eta berriz
fusilamenduen dardara larriz».

Ixillezko, bildurrezko gau baltzean iausi giñan, ezinbizizko oñazepean, erria maite genduenok... Baiña, oba da iarraitzea olerkariagaz:

«Ni
ezbeharraren
sareetan

nintzen erori,
ta maisuaren
hatzaparretan:
«En pie, flecha de España,
Falange victoriosa...».

«nuen ikasi,
ta irabazleen
haundikerizko harrokeria eroan,
galtzaileen
isiltasunezko bildur itoan,
ekinaren
okerraren leloan».

Euzkal izaerea, nortasuna zapaltzeko, oinperatzeko ezikuntza iraingarria ain garrazkiro gure erriari ezarri eutsoena! Egoera mingotsa!!

Españar nagositasun nabarmena benetan garratza, gorroto garria zan gure bizi-alor guztietan.

«EZ NINTZANA IZATEN
IRAKATSI ZIDATEN»

diño olerkariak, ta olantxe izan da eta, oraindiño be... olantxe ez ete da?

«Tu no te llamas Mikel,
tú te llamas Miguel».
«Oye tu aldeano,
habla en cristiano»!

«Calvo Sotelo,
Onesimo Redondo,
Jose Antonio Primo de Rivera,
Franco, Franco, Franco...
¡Arriba España!

«ez nintzana izaten
irakatsi zidaten».

Egoera, iñoiz aztu-ezin ori, saminduraz beterik gogoratzen dausku eta min damosku guri be, negargarrikeria, barriro begipetuz:

«Haurra izan nintzen,
haurra,
baina begietan,
belarrietan,
erraiten
ditut irakiten,
oroimenaren hotsetan,
egun gorri aiek,
bihotzaren pozetan
ezereztu naiez
ahaztuaren hautsetan».

Zalantzarik ez dago. Españarkeri biurri orren eraginpean irakunduko zan bai, mutikoaren biotza, eta egunik egun, zentzutuz, sendotuko aren abertzaletasuna, aren euzkaltzaletasuna. Baiña, askoren erdelzaletasunak, eta nortasun bako askoren izen-uts, askoren ganorabako euzkal abizeneko errotasun arrokeriak eta bururik-ezak, min damotso olerkariari eta, ezin du onartu orrelakorik. Gogoia sartzen iako euzkal abizenak itxi eta ordeazkoak artzeko:

«Migel Perez Jimenez Gonzalez Lopez
izan nahi nuke
ametsezko mitoen zorabio gaxoa sendatzeko.
Euskal Herria euskaldunez betetzeko,
geu geutasun betean izateko.
Nire aita eta amaren,
aita eta ama maite-maiteen abizenak
aldatu egin nahi nituzke,
nire euskal deitura sakratuen suntsitzaile bihurtu,
Migel Perez Jimenez izan nahi nuke
Mikel Zarate Lejarraga izan beharrean».

Amurraturik bizi da euzkereaganako bere maitasunak sortutako gorrotopean, baiña alan da guzti be, Zarate'k bere abizenak aldatzeko prest egon arren, ez dau aldatu nai bere izareia, bere izatearen «ni» ori; «bera» izaten iarraitu nai dau:

«eta, naizena izanez,
euskaldun eta euskaltzale izanez,
Euskal Herri osora joan nai nuke

Xabier Artaberen buztin lehor antzua haragitzero,
Aitor Goirizelaiaren haragi gris hila biztutzero,
Mikel Pagonabarraga Gerrikaetxebarria Arteagoitia Gabilondo
erdaldun erdeltzalea amorrotuaren
arrazakeria zantar eta zikinaren
herensuge beltz luze zahar hondagarriaren
zazpi buruak ebakitzero
behin betiko».

Lotsa eta naska emoten dautso euskaldun erdelzale orren
eta orren antzeko abizenezko arrazakeri utsak.

Zarate'k bere burua olerkari sentitzen eban. Berak diraus-
kunez, gogo barruz, poemak, errez-errez, aixa sortzen ei-yako-
zan, edonun, noiz-nai, arinkiro eta eder, edozein garaitan...:

«Argiaren birjintasunean
etortzen dan eguna bezala;
irribarre eguzkitsuz
edo negar euritsuz,
ugaritasunaren itxaropenean
etortzen dan udaberria bezala
etorri egiten zaizkit
olerkiak,
etorriaren sabel erdimintsuan».

Etorri egiten yakozan bai, baiña poema bat edertuz gozoa-
go, mamitsuago, esanguratsuago, osoago egiteko zerbaiten iku-
tu, ikuspegi eta abar, geigarri adimentsu, gogo-apaindura bat
bear dau, bestela motela gertatuko litzake, azal utsean.

Baiña, Zarate'k bazekin zelan opilla egin, arrautzak zelan
irabiatu:

«Etxeko giro maitasuntsuan,
mendiko haizearen altzo dantzarian,
kaleko kutsadura zaratatsuan,
oinez, kotxean, abioian noalarik,
geldi nagoelarik
gizartearen naitasunean,
«goizaldean, gauerdian...
eta, jantzi egiten ditut nirean,
kolore berdez,
laztan xamurrez,

abesti higiduraz...
«eta jantzi eta apaindu
egiten ditut nirean...
«etorri egiten zaizkit olerkiak (diño)
niregandu nahirik,
egin, ez dut egin olerkirik».

Amaika Nekeren Semea da Ogia! Aspaldi idatzi eban Barrensoro'k saritua izan zan ogiari buruzko artikulu eder batean. Orregaitik burura etortzen diran gogaiak landu, soñanzkitu egin bear izaten dira. Eta ori bazekian bai gure olerkariak. Beste olerkitxo batean, Zarate berak azaltzen dau egokiro:

«Barne eraginaren
etorriz
eta jakitearen
lan andiz
jira ta bira
ikutuka
ta,
sortuak dira.
Berez...,
bat ere ez».

Eta, zertarako dira olerkariak artzen dabezan neke guztiok? Bere «ña» niagotzeko eta betikotzeko. Orra ba, zioa. Emen be, txairoki datorkigu:

«Rima gabeko
ritmoz,
ritmo gabeko
rimaz;
badatoz,
badoaz...,
zuri zerbait
esanez
ta, emanaz,
nire barnea
asazkatzeko,
neu izateko,
zerbait eginez
ahaleginez

nire ni-a
niagotzeko
ta betikotzeko.

ZARATE OLERKARI URDURI

Zarate olerkari urduri, eziñegona, asegaitza dogu, egungo literaturaren igidurapean edatutakoa, emengoz eta angoz, itxaso-
soz itxaso, ur azal eta sakonetan murgildutakoa, euzkera mai-
tea goi-maillaratzeko eta erriratzeko egarriz... Landa eta, zu-
gaitzik zugaitz, egatzen dan txoriñoaren antzera, munduko
olerkitzaren, (olerki aitzindariaren) mugondoetan ibilia dogu,
euzkerea odolbarritu, indartzeko asmoz. Alan be, ez dau oso-
toro galdu bere euzkal sena, ez da kutsutu atzerrikerizko ikus-
mira deusezkorretan. Euzkaldun agertzen iaku beren ikuste,
oarpen, sentipenetan. Txairo eta pinpirin abiatu zan, zelairik
zelai, alorrik alor, euzkerearen gogoari eutsiz... «rima gabeko
ritmoz, ritmo gabeko rimaz» beren txintada zoliz.

Begiko eban Lauaxeta, kutun, baita Lizardi be, baiña ge-
rora, aitzindari edo iraultzalleen alorreko poesigintzara aldatu
zan, eta, Aresti buru zala onen lorratzetik ibiltzen asi zan, mun-
duko beste aitzindari batzuen buru-bidez. Zarate'k bere
«IPUIN ANTZEKO ALEGI MINGOTSAK» deritxon liburuan,
Lauaxeta'ri zuzendu edo eskeiñitako olerkitxo batean, ondo-
rengo autorkuntza au egiten dau: «Ipuin alegi mingotson bul-
tzalari eta gidari izan dodan "Lauaxeta'ri", nire irakasleari»:

«Zidar zuriaren
bide barriak
arrats beeraren
urre gorriak.

»Leenaren garrak
barruan leer:
barritu zaarrak,
barriak eder.

»Eder, berri, zaar,
nire atsegin;
zure urre-zidar
beti nirekin.

»Odolezko lañoz
ildako arrats
egunsentiko poz
bizi aberats».

Zarate, gure izkuntzaren olerti bazterrak aztertzen, arakatzeko alegindu zan bai, eta, berein literatura liburu osotu eban. Bertsogaiak, gogaiak, errez-errez, sortzen ei-iakozan... egonean, ibilian; goizean, arratsean, edonun eta edonoiz, baiña, egin... «Berez...
.....bat ere ez».

Olerkariak be, beste edozein bizibidetan lez, olerki bat taiutzeko, biribiltzeko, maillu edo zizel biurtzen dan itza bear izaten dau. Eta, orra or, gure olerkaria, garratz edo gordin, bigun edo xamur, txairo edo pinpirin, arnaska edota larri, itzaren billa, lora kukulluz gain, bertso azkez, egalari...:

«Hitzaren billa
poeta dabila.

»Hiztegiaren
mehatzeko

»urrezko
hitza

»poetaren
bizitza».

Aurkitu ete eban itz sorgin, ederbidetsu, egoki eta adierazgarri ori? Eztakit. Bide orretatik zebillen bai, baiña eriotzeak oztopotu eutsen tamalez, bere gogoko izango zan bide amestuen itz elburukor ori...

Olerkera esanguratsu, arin eta erabat iostalariz, iostalariz, igitzen da alako doñu berezidun ego-ots egaberatsuz, edozein era ta garaiz iatorkozan gogaiak itzeratuz, ezebez-ezebe-

zak dirudien egitura arin-biziz, sakonkiro, poematxoak antolatuz. Zer da olerkia itaundu norbaitek? Erantzunik onena artu geinke gure arako esakun ederretik: «Zenbat buru ainbat aburu». Baiña, ez; goazen Unamuno'k olerkiari buruz idatzita-kora ia zer diñon: «Bere igikera izkuntzaz barrua ustutzen duana dala olerkaria. Igikera orren eragiñak, larraiñean erabiltzen dan eskuara edo aizegailluz pentsamentua arazteko, aleak edo garaunak lastoagandik banatuz, eguzkidun ortzargi aizekirritsu baten». Zarate'k bere bertso ariñetan oldozgai ederrak sartzen berebizikoa dogu. Batez be, euzkeltzalea gendun eta barruti ontan burutik berako, «batua» alea. Bizkaiera mai-teari dei egiten dautso batuan murgiltzeko esanaz:

«urteen behingoan
bizkaiera maite,
euskara batuan
murgil zaite.

Euskal joskeraren
ardatza koipatzuz,
berrehun milla euskaldunen
hizketa batuz
eta hedatuz».

Derio'ko Seminario Ikastetxe'ko irakaslea izan zan. Eta, Euzkerazko ikasketen arduraduna eta bateratzalea E.G.B.'ko irakasleen Elizako Eskolan. Bearbada irakasle izate orrek bul-tzatuta barrenduko zan «batugintza» hatxedun orren erabidez-ko naste-borrasteen. Baiña, akats-makats, egi edota guzur, aren iokabidea euzkerearen maitalle aundi batena zan.

«Europako lehen
izkuntzen senide,
Aitorren semeen
ulerbide!

Nire mihinaren
betiko emazte,
udara zaharren
lore gazte.

Bizirik irauten
duzu oraindino
nire bihotzaren
pozeraino

Nire mihinaren min
ene ederño maite:
gurean gurekin
egon zaitel!»

Beraz, egunero zapaltzen, oinbidetzen eban Bilbo erdeldu-
na, (Ibilgoa?) euzkal-dundurik ikusteko gogoia agertzen daus-
ku, uriari zuzendutako onako bertso erdimindu auetan:

«Giro berrien
erdimiñez
agertu zintzaizkigun
hiri urduria:

Gizabideen
bake pozez
nahi zaitut, euskaldun,
Bilbo'ko hiria».

Biotz-biotzeko amets gozoak, egunik-egun, ikasle barrien
itxaropen eder-ederrez kolkoratuak.

Gaurkoz eta gaurkotasunean murgildurik murgiltzen iaku
gauza barrien barrikeri artean, «jainko guztiak ukatzen dituen»
gizartean «luma amorratuaz eta tinta garraztuaz» idazten da-
ben igarle edo profeten artean baiña, ezin aztu, bera ume za-
neko gauzak. Begira aren autorkuntza:

«Maite dut lehengo Euskalerrria,
nigan bizirik dagon Euskalerrri zaharra.
..... gaurkoa izan nai dut baina
maite dut lehengoa»...

..... mindurik nauka ezbaiaren ezten zorrotzak,
hiri kaletsu hontako zirriparra larrian.

..... ura ta arnasa bezala
permiazkoa dut gaurko Euskalerrria ezagutzeko,
gaurko mundo berria euskal eraz berritzeko...

Zaharra alde batera utzita konturatzen da olerkaria ezin dala egin etxe barririk. Iraunpengoa eten ezker eztago iraupen bide on bat egiterik.

Mikel'ek egindako olerkirik ederrenetariko bat, antojiara-ko modukoa, urrengo auxa dogu:

BERA EZ DAGO EZ

«Baztertxo hortan egoten zan eserita,
baztertxo hortan egoten zan murmurrean
(hezur ta azal, ximel-ximel, hilotz bizi,
kronista zahar, lehenaren zabaltzaile,
nire erlijio, euskara ta Euskalerra)
hortxe egoten zan beti nire amona...
baina ez dago... Ez dago ez, orain emen
urte askotan maite izan nuen hura.
Hementxe daude bere gauzak (kotz ta triste,
bertan behera bazterturik): zapatillak,
orratza, aria, ditarea, artaziak,
antiojuak (kinkaileru zahar bati
orain hogei ta hiru urte erosiak,
kristal nabarmen haietara eratzeko
bere begiak, okulista batek inoiz
ikusi gabe il zirenak). Bere gauzak
hementxe daude, baina bera ez dago, ez.
Bere ohea, orrazia, guanteak
ta adriluak (bere anakak berotzeko,
oso hozbehera txikitatik izan baitzen).
«Hementxe daude bere gauzak, baina bera
ez dago hemen. "Betiko ez gara eta
—esaten zidan— eldutako madaria
jausi egiten da, jausi, bai, ene maite".
"Ez, amona" —nik erantzuten—, egiaren
dardara irripar batean ezkutatuz.
Bai, ai ezbeharren ezbeharra!
esan bezala erori zen gaixoa
eta ez dago hemen, bere baztertxo hortan,
ez dago. Bere gauzak diote»...

Zapatillak, orratza, aria, ditarea, artaziak, an bazterrean daude, baiña, bera, ez dago.

Zarate, belaunaldi barrikoen arrobikoa dogu, euzkeratik mitoak, zarkeriak erabat kendu eta, egungo bide barrietarantzak makurtu dana:

«Ez aingeruk eta ez arranok
hemen ez du jadanik
egitekorik ezer.
Hil zaigu dena,
eta poetak
uste
du,
ezerk ez duela balio'.
... eta beste mila
kinka hots,
poeten makila kaden
ta mingots
erdiminetan dagon
munduaren
garrasiak
eta antsiak.
Kontzientziaren,
kontzientzipearen
ta kontzientziezaren
higiduraz
ta etsipenaren
kutsaduraz
sortuak.
Beranduko existentzialismuaren
kantuak.

Gaurko mundu errearen kinka larriko ezinbiziaren ikusle eta aurkezkaria dogu Zarate. Ezin da esan goimallaratu zanik, baiña urrats barrien barrumiña azaltzen dau beren olerkitxoen arintasunean.

Beren txorierritasun bizigarria eta orren ondoriotasunezko ainbat abes-txintada edergarriren pinpilinpautasuna euskal parnasoraturik alde egin euskun betiko. Beren nortasuna agertzen asi zanerako alde egin euskun adiñik onenean:

«Udagoien ile urdin
nire edade,
nire gelan nirekin
bakardade»
«Ez nago ni, ostera,
horren bakar;
zure bihotz barnera
berak nakar».

Larri -mindurik eriotzaratu iaku euzkerea uriratu naiaren
alegin etengabea. Baserria il-zoriko agonian nabaitzen du eta
oiu dagi:

«Nahiz eta ahalegindu
gizaldien
gizaldietan
gure mendien
barrenetan...,
gureak egin du...
... egin du.
Zereko
(badakizu nongo)
zeraren
(badakizunaren
zera
(behera)
hil dute,
pertsonak hiltea
baino hobea
ez dena:
sena
hil dute

berrogei urtetan
negute
luzearen
nahi ta nahi ezko
pakezko
larriaren
beldurretan
eta
nahiz eta

ahalegindu...
gureak egin du...
... egin du...
eta, bat, bi, hiru eta lau,
betiko leloaren
zurrunbiloaren
zurrupak irentsi nau.

Zurrunba,
burrunba,
erremola,
zirimola...»

Eta, abar. Olerkera iostalaria, dantzaria gure olerkariarena. Baiña ikusten da zelakoa dan aren barru-barruko naigabea eta etsipena. Alan be, badu zerbaiten itxaropena eta, esaten dausku: «Eraman ezazu haizetara, eraman ezazu eguzkitara, eraman ezazu baserrira, eta hirira, ikastoletara, etxeetara, irratira, telebisiara..., edonora. Biaña ez sartu, mesedez, faborez, inongo bitrinatan; ez lurperatu, sekulan santan».

Olaxe izan bedi!

Muniategi'tar Sabin

UDAZKEN EZEAN

Udazken ezearen garbitasunean,
oroimen-zelaietan ames xauak ezti,
guztia dakust eder, biozkadai adi,
gogo-anots ozenen ixil baikorrean.

Edoi goibel ta argiak, egoiaren bultzaz,
gogapenen antzera pozkidaz eta itun,
ludiz-andiko deiak barruan oiartzun,
maitezko itxaropenez, zidor arrotzetaz.

Egiaren zelaian bakezko atsedean,
arnas garbia artuez goiz, atsalde ta arrats:
Pozezko otsak dantzudaz, bestaldeko lorratz,
bakearen aizea illunak argitzen.

Gogamenen zirkiñez, zidor sakonetan,
itxaropen garbiak geroaren pozez,
inguruen ederrak dauzkat esker-onez,
ego-otsez diarduen zorion-ertzetan.

Baserriko aroak berei poz ezkutu
bakezko bizitzea eskinka gau t'egun,
grifien katez lotuek ezin ezer entzun:
Gaikeriak estaltzen ixillaren kantu.

Bakartadek ez nauko bakarrik ez illun:
Basoen eresiak girotzen gogoa;
egazti ta abereak xeratzten aroa;
olango pozkidarik ez daiteke nai-nun.

Aurre Apraiz

IXILTASUN ZADORTSUAN

Utsaren utsez gogoa,
nekaturik eta uts,
piñudi baltzen illuntzeko
tristura ezkututsuetan maratu naz
neure pentzamentu naasieri jarrai,
soiñaren astuntasuna
gaiaren lokarrietatik askaturik.

Itaunlari daukat gogoa,
itaunlari ta kaden:
Nor nazan ez dakit,
zer nazan bere ez dakit,
ibilli ta ibilli nabil,
joan eta joan noa
gauzeri adi,
Izadiari itaunka,
ingurueri galdez,
eta beti,
erantzukizun asegarri bagarik.

Zer dala, baiña,
neure barruan artega
ta durdux dabilkidan
egarri olerkoi baizen
asegaitz au?

Ixiltasun sakonen
musika bigunak,
eresgai samurrenakaz,
zauritzen daust barrua
ta gogoaren sakonetan amildurik
asagoko gogo-zabaldietan galtzen naz.
Eta,
geroago ta sakonago nabaitzen dot
ixiltasunaren sakon zadortsua
neure oldozmenaren ezkutua iñarrosiz.

Berein egaztada urdin dagidaz,
gogo-zelai zabaletan,
zorionari oratu bearrik,
baiña larrapast dagist
oratu baiño leen,
eta leen lez geratu oi naz
gogo a utsik eta konkorturik:
Itaunlari,
goibel,
neure gogorapenen ego urdiñakaz,
egurats arrotz eta ezezagunean,
gogoaren amesak dardaratzen dodazala.

Aurraitz

ERAILLEEN ZIDOR NASIAN

Erailleen zidor naasian,
gogamen apurtuen ixil geldian,
txarkeria dabil urduri,
odol-egarriz eta damu бага.

Ez dabe nai
bakearen onurarik
eta,
artegatasunaren arrakaletan
guztia dago edenez,
gorrotoz eta zikiñez,
eta ez dago
onurabidearen anotsik:
Itxutasunean murgildurik
guztia dakutse larri ta urduri.
Ondamenaren lorratzak ez dabe
biotz izoztuetan tokirik.

Eraillea ez da
iñoz be abertzale,
gitxiago kistar ta bake-zale;
eta,
itsutasunean amildurik
guztia ikus daroa illun,
its eta goibel.
Ez daki nora doan,
ez zer gura dauan,
odolaren lurriñez itsuturik:
Itsumustuan dabil bere
odol-egarriak illundurik.

Erailleen zidor naasian ez dago, ba,
on-usterik
ez abertzaletasunak...!

Aurre Apraiz

KEREXETA'REN OLERKIAK

Kerexeta olerkari bikaiñaren liburu barria eldu izan yat
olerkariak ber-berak didalita: Biotzez eskertzen nakio.

Benetako olerki-egarriz izan naz, aspaldion, eta alagalako
aukeria izan dot neure eleder-egarria asetzeko. Olerkari izan
gurako batzuk agertu ekiguz, batean-bestean, baiña benetako

olerkariz urri gabiz, aldi onetan, Euskalerrian. Olerkari ez direan euren antzeko maikoak ontzat emonda sariketaren bat irabazi dabela-ta zarata asko atera dabenak eta, goi-maillako olerkari direalakoa, burutxuak berotuta, ereiñotz-artean lo nasai geratzen direanak, bai, ba-dira, baiña benetako olerkari direanak, jaiotzez olerkari direanak, urri be urri ditugu aldi onetan.

Leenago be esan izan dodanez, Kerexeta, Elorrio'ko abade zintzoa, bai ba-dogu benetako olerkaria, biotzaren biotzetik, barruaren barrutik urtendako olerkiak neurritz eta dotore agertzen dakiana. Ez gaurko askoren antzean, olerkiak direalakoa itz-askatu gauzeztanak eskintzen dauskuezenetarikoa.

Izakeraz olerkari gareanok, ondo dakigu zer dan olerkia ta zer ez dan. Eta, bakanak, zoroak eta kontentagaitzak gintekenez; baiña olerkari direala uste daben asko oba itz askatuzko lanak idazten aleginduko ba'lira, onetarako be gatzik baldin ba-dabe, beintzat.

Aspaldiko aldiz une atsegintsuak izan dodaz, ba, Kerexeta'ren olerkiak irakurten: «Oneixek bai ba-dira olerkiak!» esan izan dot, neurekautan, neurtitz apain eta sarkor oneik gosnarkeran.

Orbelak eta Bitargi leenago argitaratuak eurak dira, **Udazken** atal barria geiturik eta leengo olerkieri buruz batak eta bestean egindako eretxiak eta Elorrio'ko elizan XVI-XVII gizaldian aurkitutako maitasun-olerki bat geigarri dituala ta aldamenean ordal-itzulpena dabela, «La gran enciclopedia vasca»-k ederkiro atonduta.

Atal barriko olerki oneik be, leengoak lez, ondo neurtuak, oskidego errezdunak eta laburrak doguz, (olerki luzeak gogai-karriak izan bere izan oi dira) baiña sakonak eta esangura andikoak bai, ba-dira.

Oraingoak olerki gogokoiak doguz geienak. Izadiaren bidez gogo-barrura sar-azo ta irakurria-ala, norbere izatearen sakon barrenetara eroaten dabenak. Irakurri, ostantzean, **Euri-Tantak** deritxon olerkian dakazan aapaldiok:

**Euri-tantak leioan
gabeko soiñutzat;
eurak datoz ondoen
barruko laguntzat.**

**Atsedan, ene biotz
jarraitu bakean.
Jauna bego nirekin
arnasa betean!**

Benetako olerkari guztiak lez, maite dau, ba, Izadia, gure olerkari garbalak eta geure mendi, baso ta aranen apaintasun ezearen eragiñez, munduz bestaldeko zelai gardenetan murgiltzen gaitu, berez-berez, oraingo olerkietan be.

Barrikeria dala-ta gogoia bearturik egin oi direan olerki narasak porrot egın daroe euren alditxua joan daitenean, baiña, gogoaren barrutik urteten daben olerkiak, benetako olerkiak, iraunkor izango, euskaldunen ago-sabaiak gozatuz gogo-biotzai zirkin daragitsela.

Euskaltzale zintzo ta olerkari jatorren bearrizana ba-dau, ba, izan bere, aldi nastetsu onetan, gure izkuntzeak. Baiña Kerexeta lango benetako olerkariak dituan izkuntzea ez daiteke suntsi, arean bere. Ez orixe!

Aurre-Apr aiz

ITZA YINKOA, BAITA

Nagon ixil-ixilla
Urtzi'ren mintzoa
entzuteko.

Nagon umil-umilla
ereintza-azi ori
jasotzeko.

Biotz-alorrean dut
ixillago-ixilla
itz orren azi ona
azitzeko.

Gogo barrenean, ni
entzunaz naiz mintza...
ITZ-AZIA
xuspertzeko.

.....
ITZA Yinkoa, baita.

Bordari

A M A !

Leun lorea leio artzean...
Zu zaitut lora, zu nik laztan.
Zu zaitut bizi biotzean,
zu zaitut, ama egitan!

Errepika

Ama, maite zaitut,
beti eder,
beti argi!
Ama, maite zaitut,
neure odol eta arnasa,
muxu-gorri ta alaia.

* * *

Zure biotza beti dirdir,
samur ta gozo zure berbak,
oiñaze artean be ñirñir
daukadaz zure betertzak.

Ama, zu zaitut kantagai;
txindorrak adar ganean
kantatzen diardu alai,
zuri kantuz ni muiñean.

Etzaitez zaartu, ez zimeldu,
beti zaitez usainduna;
zaitez beti bero, gozatsu,
zeruan baizen kutuna.

A. O.

(Lengoan —81-III-6—, Aita Colinas Deustu'ko Ikasgu Nagusian irakasle danak, eta Lauaxeta'ren bizitza idazten diarduanak, idatzi eustan, E. Urkiaga'ren latinezko olerki au bialduaz. Onela iñostan: «Ara emen Lauaxeta'k Latiñez idatzitako olerkia. Loiola'ko artxiboan aurkitu nuan beste lan askoren artean balduta. Zuretzat kopi au». Josulagun gazteak, izkuntza klasikuak ikasten ebiltzanak batez be, Erregen jai aurretik eta San Pedro aurretik, urtean birritan, Eskintzak barrizatzen ebezalako, literatur lantxo batzuk burutzeko oitura eben; olerkiak ziran sarri latinez, griegoz, hebreoz... 1926'ko Urtarrillean egiña da poematxo au. Liraiña dalako eta edozeiñek ulertu dagian, berton doa euskeralpena be).

Natus est nobis puer et venustus
parvulus, surgens teneris in annis
e sinu aurorae, roseisque manis
solis ab ortu.

Tu potes nubes oculis serenis
cernere et rivos vitreos morari.
Rupe muscosa et tumido reponis
aequora motu.

Quin dolores tu lacrymasque risu
admoves tanta est tibi grata virtus.
Dulce dum rides niveos dant flores
lumina pratis.

Non meae vero lacrymae cadentes
et dolores animum lacescent?
Heu! puer preces tibi rite dicam
vulnere laesus!

Stephanus Urquiaga, S. J.

JESUS'I

Aurra jaio yaku eder bizia,
urte gozotan argi alde z jautia,
larrosazko eskukin zoragarria
euzki sortzetik.

Al dozuz odeiak begiño eztiz
so, ta leiar latsak geldi-erazi.
Aitz orolditsu ta ur zeleiak igi
zakar naretzen.

Zuk bai neke-miñak eta malkoak
irriparrez uxa, ona bait darizu.
Goxo barrez Zu, ta edur-liliak
sortzen zelaia.

Ez ete dauste nik eror malkoak,
samiñak zauritzen biotz barnea?
Ai! Zuri dautzut, Aur, otoitz nik bizi
zauriz asea!

A. O.

OIÑAZEA

Bideari dautsola odola zanbulu...
Ez zaitez koldar! Begi emon! Ez dakusu?
Kristo'k itxia
samiña dozu,
oiñatz bizia!

Osoro da nekaitza, goi-aintzaz betea,
azkenik ez daun zeru zorion bidea!

Kristo'ren zauri laruak dituzu —ez uka!—
betirauneko leio lez, argi jaurtika:

ortik ikusten
zelai bikaiñak,
dana edertzen...

Eta Lurreko zelai unetan liliak
jarten yatazan zeru odolez jantziak.

Suntsitzaille gezirik ez dauka Jainkoak
bere eskuetan, eta bai maite pikoak.

Jainko eskuak
zauritu doguz
erru bakoak.

Esku zaurtuak ezin dabe gaur zauritu,
erukia bai dabe onbera, maitetsu.

Mundu-Euzkiak ditu apaintzen ederrez
Lurreko gauzak millaka bizi-kolorez.

Baiña, itzalduren
zeru azpiko
izarra, urren.

Arago, aitua! ilten zidorren ditzira,
ta Geroaren onak ikusten ez dira.

Maindira baltza edatu alako gabea,
—mundukoa ta gogo arena, aurrean—

liliak oro
ubelez dira
jazten osoro;

inguruaren arrats eresi bikaiña,
ezustean oi da urtu, itzali min aiña.

Ortzi sapaian, ikus, gozo baizen lerden,
ñirñir barriak yakuz alaiki erneten;

kai-argi urrin,
—erakarleak,
gauaren sorgin—.

Goiko aberrirako bide gidariak,
illun-mamarroaren aienatzailliak.

Egia dautort: zerbait alai esan naiez,
naiz-eta ez idoro biotzaren pozez,

ezerk ez gaitu
zerurantz miñak
aiña biurtu.

Orla dagi gauak be, orduen ozkirriz,
samin-gauak orixe, goira itzul-eraziz.

Ugoldeak zelaia azpian artzean,
jentea da kokatzen goitxoko unean;
orixe dogu,
ain zuzen bere,
gauaren frutu:

beeko lokatza itxirik, zerurantz eragin,
giza-xede sotilla zerua izan dadin.

Ez zaitez urrun-azi oiñaze bidetik,
miñik geienak, zur!, bai datorkizuz ortik.

Egiz samiña
iñolaz bere
Jaunak egiña.

Askok, baiña, geiegi dauskue pairatzen,
Jaunak nai bezela ez bait dabe sufritzen.

Ibar-landetan zear igaroz ekaitzak
nekegaitz erre ditu sekulako autsak;
loretzan dabil,
usain gozozko
odeiz biribil.

Oar: giz-arimetan ez dozu bardiña
garratz estutzen dauan kez karen samiña?

Miñik geien gizonak abere mordoskan.
«Negar dagiana» ez ete da egitan?

Gazte!, erostaz...
Eta txoriak,
zergaitik kantaz?

Ilkor diran arimak dabil tza kantari;
il-eziñak, oster, dagoz negarrari.

Aldiko atsegiña, gerokoa baiño,
Jaunari emotea al yako zaillago?

Izana baiño
zoria ete
garestiago?

Ai!, bizitz-ezkutua ez dot nik ulertzen
oiñaze-ezkutua ez ba'dot sumatzen.

Izpillu txit narea itxas edatua,
bertan da begiratzen lerdenki zerua.

Ulertzen ete
diñotzudana
nik opa beste!

Nare ba'lego beti, txoriak usteko
zerua, ta arrisku leukee ondatzeko.

Gizonoi litzakigu tentaldi gorena,
arriskueta, ai!, arriskutsuena;

tentaldi bako
mundu jabala,
arin, ergelto;

Aberri lirudiken erbeste begiko,
Zeru antza leukaken Lur arnas beteko.

Biotz ederduna da gure Goiko Jauna,
zoriontasun betez dan-dana dauana.

«Sasiz» asea,
alan be, dauka bira guztia.

Arantz-ziztarik ete? Zeure barrenean
or dozu —zagoz ziur— Jainkoa ur-urreetan.

S. ONAINDIA

SUBAKO AUTSAK

Ezer ez nik iretzat eskeko,
ibil-baldar, bide-zear oan orri.
Iturri-agor ni, illunpe gorri...
Oa; ezer ez nik iri emoteko.

Izotzak jana baratzean lilia,
sutondoan, bakarrik, subako autsak.
Su eta argi, oro dok itzalia.
Ez adi geldi emen; ilko au utsak.

Arantzen urratuz, zauriz negargarri,
atseden eske, alperrik, begi larri.
Ire ezaren gorriak ni ixilla.

Alperrik aut begira, ixil eta lotsa.
Obe dok ikusi oro dala illa,
amestu bako kabi otzaren utsa.

Dolores Amador'ena

(Anjel Bidaguren'ek euskeratua)

BAIETZA ALA EZETZA?

«BAL» itza, itz zuri,
leen-jaunartzeko
jantzia iduri.
Badiñok «BAL», ziur dok ardi-negar doñuko
txilintxo sari.

«EZ» itza, itz gorri,
su geldi-eziña
goraka biurri.
Badiñok «EZ», ziur dok beti ire izena
madarikatugarri

Ago betez dabiltzak, bidezko dalata,
ondsunen era-erako banaketa.

Oro dok guzurra
Pobreen betiko
bizkera makurra,
orrexek bakar betetzen ase eziñeko
jauntxoen zilborra.

Esan oi da sarri
etorriko obek
denpora ta aldi;
orrela balitxok, baiña ori guzurra dok:
txarragoek beti.

Ez dok beti egi
lena obe zala.
Bakarra dok agiri
«era-erako mintzoz» gau joana ez dala
biurtuko argi.

Anjel Bidaguren'ek euskeratua

G U D A

Miguel Hernandez'ena

Errietan danak zar,
Biotzak beti bakar
Maiteak ezin alkar;
Erroi, auts, bedar.
Ta gazteak nun?
Zerraldo illun.

Zugaitzak kima igar,
Emaztea, len su-gar,
alargun begi-negar.
Gorrotoak du indar.
Ta, gazteak nun?
Zerraldo illun.

Anjel Bidaguren'ek euskeratua

ZU GABE, ZER?

Zure esku altsua,
oiñarri dana,
gure azpitik kentzean
ondamendia gugana;
ondartzan umeak
jaso duan gaztelua
gure zuzentasuna...

Nere txaluparen lema
 zure eskuetan
 ez bada,
 zertarako dira
 jakinduri guziak?
 Eutsiko gaituan
 gatzaluri ez da
 zure babesetik at...
 Zure eskua galtzean
 ur-aundietako ondoan
 ondoratzen gera...
 Eusten badiguzu, ordea,
 arnas artzen degu...
 Azalean
 sendo-iraun-eziña,
 gure izaki-muiña;
 zuretik, Jauna,
 sendotasunak.
 Izotzak
 izozten gaitu barna;
 suaren epela
 guretzat
 zure babesa.

.....

Arrokeria
 zure aurrean
 eguzkiak
 goizean
 txukatutako intza...
 Ustelkor dan aragia,
 zer, zure begietan?
 Olagintzako buztia
 egillearen eskuetan...
 Egia ba'dezu oiñarri
 apaltasunean
 ta Jainko-mendean
 biotza jarri,
 arrotuko zaituen itzik
 ez da lurrean...
 Zer dira
 gizonen itzak
 itzekin batera

galtzen badira
erak?
Itzaren soiñuarekin batera
iltzen bait da
itza sortutako
agoa berbera...!
Oñharri sendo betirakoa,
Jainkoa.

.....
Gure ekintza osoa,
iturburutik ura,
Zuretik sor ta
zuregana sar,
azken elburura...

Ala bedi.

Arrinda'tar Anes

AIZERIK-EZA

Belarriak iriki, Jauna;
nere otoitzetara makurtu.
Lepasamarretik eldu
dit larritasunak.
Zuregana jo nai dut
lagun billa...

Milla ta milla
atzaparrek
eldu didate,
estutu didate
biotza eta birikak...
Arnasa falta zait barruan,
estutasuna,
larritasuna,
arnas-estua,
urdaill-agoan
aztuna...
Izardi otza
bekokian...

Zugana nator,
nigandik
zure arpegirik
ez aldendu.
Esku bat bear dut.
Erio-itzal larria
nere gaiñ...
Zuregana jo dut,
ene Jesus,
gurutzepean nauzu.
Odola inguruan,
zauriak oiñetan,
zauriak eskuetan...
Baiña,
zure arnas-estuak
zultatzen dit biotza;
aizea palta biriketan,
auspoa estu,
aizerik atzeman
eziñ orrek
larritzen nau.
Ito bear eta ito eziñ
orrek
lagun oi dio
ito-bearrean larritzen dan gizajoari...
Kirioak larri,
biotza larri,
zelula guztiak larri...
Eriok
atseden dakarkio
larrian dagoanari.

Goiz artan gizajo arrek,
gaua aizerik gabe
pasa ondoren,
bere burua bota dio
trenari...
Arritzen ez naiz, Jauna,
trena soin gaiñean
obea bait da
aize-eza baiño...

Eldu egidazu eskutik
larri aldian,
eldu, arren,
ao-zabalka itotzen
dagoen
gizajoari...

Arrinda'tar Anes

OINTXOAK

(Gabriela Mistral)

Umetxoan ointxoak
otzarren urdinsko,
nola ikus ta jazten ez
ene Jainko!

Zauritutako ointxoak
arri koxkor denez,
elurraz laidoturik
eta loiez.

Giza itxuak ez daki
zuek ein bidea
argi bizidun lorez
jazten dala;

zuen ointxo odoltsua
ipiñi lekuan,
akara usaitsuago
sortzen dala.

Bide zuzenetatik
zoaztenez gero,
izan bikain, osoak
zeratenok.

Umetxoen ointxoak,
pitxitxo bi miñez,
nola doaz aldetik
ta ikusten ez!

Euskeratzaille: Inazio Berakoetxea

MADALENA

Egillea: Max Jara Txiletarra

Udaberrian jaioa
Bienvenida izan zan neska;
ari itxoitearen poza!
alako poza ikustean!
ta aita-amaren zorapide,
begi uts ziran arentzat;
bañan gaixoeak, damurik,
deitu zuten Madalena.
Esan okerrak entzunik,
—umea bait-zan artean—
urira bidali zuten;
galdu zan ain gaitz gabea.
Egunak joan etorri,
urteak damaz atean.
Guraso zaarrak bere eske,
a ikus naiez, il-aurrean.
Beraren billa aizpa irtenik,
aurkitzen du ez ustean,
ta ain bestelako ikusirik,
ez da ausartzen ezautzea.
Begi urdin garbiak par
dagite ille kixkurpean.
Urrezko tintil sendoak
dantzari belarrietan;
jardunean ortz politen
urre-izpiak dirdaietan;
eskuak eraztundurik;
sedazko jantzi ederrak
aoa musu-egarri;

beso txuriak eskeinka;
egonean leia oro,
ibilkeran oro festa;
bularra dena tentaldi;
dena arridura aren ternak.

—Jainkoak on, anderetxo.
Ta aizpa izanik biotzbera,
itxuraz ez ba zan ere,
—ain da bezgarria eza—
ta bordan mirabe antzo
gari jotzen zebillena,
ta ezin zunak asmatu
bizitza au jolas antzera,
agur zegion lotsati,
minduko ote zuan kezka.

—Jainkoak on, urte askoz.
—Noren billa dabil neska?
—Aizpa nuan baten billa.
—Ta aren izen? — Madalena.
—Emen ez; ez det ezagun,
dio guztiz lotsapean,
nor dan igarri bait dio;
ta bere itxura ikustean,
eskuak eraztundurik,
sedazko jantzi ederrak,
arrokeria jun zaio;
lotsa du soil barrunbean.
—Neskak ez al du aizparik?
—Ez dakit bai ote detan.
Zer ari zan jakin gabe
zebillen buru-gordeka.
—Nere aizpana da aotsa.
—Arrotz-amesak zureak;
begiak lurrera ditu,
ura ikusi nai ezean.
—Bienvenida, ez ukatu;
gezurrik ez, Madalena;—
Jantzia munkatzen dio
eta laztantzen illea.
Ark ezin du buruz artu

aizpa ari zaionik benaz.
 —Besoetan azi zaitut;
 zergatik ni ikus naieza?
 Ta ao orrek musu eman dit,
 nik orraz dizkizut ternak.—
 Arek ez zun begira nai,
 musua esku-artean.
 Baiña ordun, belarrira,
 besarkatuz, ur-urrean,
 leen urteetako itx xamurrez:
 —Bienvenida, Madalena!—
 Bestea etsi-etsirik,
 eta aizparen babesean
 bere burua ume egiñik,
 mintza zitzaion onela:
 (beatz-artean tantaka
 malkoak pitxi antzera)
 —Samurraldi ontaz, aizpa,
 damutuko ez al zera!
 Bienvenida il zan betiko
 ume xamurra zanean;
 zuk aitatu garaietik
 soillik nauzu Madalena.
 Jauna iraintzea litzake
 joanaldia berpiztea;
 eta aizparik baldin ba det
 ez det merezi izatea;
 Ez nazazula, aizpa, zagun;
 nigana ager ez zaitea;
 ta iñoiz arkitzen ba zaitut
 ta ausar zugana urbiltzera,
 ni ikus gabe igaro zaite;
 obe zenduke itsutzea.
 Burutikan ken nazazu;
 biotz barrendik atera.
 Nor naizen ez beza jakin
 iñork, ta neronek ez-ta;
 ez nere aita zaartxoak
 iñork iraindu ez dezan;
 ez nere ama on-onak
 naiz egon barka naiean.
 Ta uka ez nazaten noizbait

ez eta aizparen semeak.
Nere eskuko jaioa naiz;
nere gain arro izatea.
Zugana erruki eske
banetor, ez buru eman;
nitaz erruki ba dezu,
otoi, illa banitz bezela.
Nigatik ez zaite mindu;
kezka au bakar det barnean:
lotsa aundiko amak sortu
ta ezin izan zuzena.

Beatz-artean tanta
malkoak pitxi antzera.

Euskaratzaille: Inazio Berakoetxea

ARTZAITXOA

(San Juan de la Cruz)

Artzaitxo bat bakar dago ta itunik,
atsegin eta pozik ezean,
gogo a tinki bere artzainsan,
bularra maitez oso zauriturik.

Maiteminduaz ez dago negarrik,
ez du ta atsekabeak samintzen,
biotza zauritan daukanarren;
baiña aaztua danentz, dago larri.

Bere neska aratzak daukala aazturik
gogora utsez, oñaze gorritan
naita, zigorpetzen da atzerrian,
bularra maitez oso zauriturik.

Ta artzaitxoak dio: bai errukarri
nere maitetik okertu dana,
ta ni ikusiz goza nai ez duna
ta bularra aren maitez zauriturik!

Ta aldi luze ondoren, zuaitz bati
gaiña ar dio, ta besa betean,
illik lotu da, aitatik dilindan,
bularra maitez oso zauriturik.

Euskaratzaille: Inazio Berakoetxea

OIZTIK ANBOTORA

Doiñua: Atharratzeko Gaztelua:
«Ozaze Jaurgainian / Bi zitroin doratu'

**(Lasuen'dar Balendiñ
adiskideari)**

1)
Oiztik Anbotora
Durangoaldia
Euskal bazter onetan
Nere sorterrria
 Lur zabalen gainian
 Haritza Geredian
Maiteko zaitut beti)
Nere bihotzian) bi a.

2)
Oiztik Anbotora
Durangoaldia
Hemen sustraitu nintzan
Nere gaztedian
 Zuhaitzaren Legian
 Jarrai aurrerantzian
Euskaldun izango naiz)
Bizitza guztian) bi a.

3)
Oiztik Anbotora
Durangoaldia
 Munduzabalen pare
 Zu zara txikia

Bihotzaren legian
Zu zara lehenian
Mundu guzti'n aurretik)
Nere bihotzian.) bi a.

4)
Oiztik Anbotora
Durangoaldia
Sorterriaren deia
Nere bihotzian
Gurutzea Erdoi(tz)an
Etxeko ilobian
Beti maiteko zaitut)
Bizitza guztian.) bi a.

5)
Oiztik Anbotora
Durangoaldia
Lurralde hontan dago
Nere arimia
Erortzen naizenian
Lurra hartzen dodanian
Maitatzen jarraiko zaittut)
Betiko bizian.) bi a.

Markue

AGUAITAKAMINO

Barruko argia

Egunik egun oldoztea da suntsitzen naizala...
ta soñia itzultze gabe bizi izaten dala.
Izan nintzan aguitakaminoa —beraren zangoa
amestuz egozko zankada bat— nintzan kokuyoa
nire pixua baiño argi sendago bategaitik.

Batetik bestera zearkatu nun itzulbidea,
bada neure argiarekin da naizena ondatzen
—mamürua ta txoria ezurrezko azkenean—

biziak ian nindun ni nire aguitakaminoaren
muxu batek bezalaxe berdin nire kokuyoi.

Ta munduzko ta oroimenezko ingurumenetan
nire itxureaz asperturik dagon aragi onek
txorizko txistukada bat damaio illargiari
mamurrutxo zorgintsuaren itzalitako argiaz.

Muniategi'tar Sabin

AANTZITASUN XEDARRI

Arin-aringa noa biraka ta osteraka
gauean abestutzero nire txistu-otsa
itunik azkenengo gurariak bezalaxe
ta nire zorakerien illargi betean!
aantzitasun xedarria izen-maspiltzeke.

Oroimenari ikusgaitz (izandu nintzan lez)
ego-oskadak ikusten zaizkit berriz austen...
nire lumei damaienak beren nabardurea!
barru sakontzarrak iazartua izateko
ainbeste samindura ta osteria ondoren.

ai —nire bidaztiar oiñ aulaz— el nadilla
ta ez dedilla berriz itzul nire egabidez!
Aguitakaminoa egon dedilla urruti
entzuten ba'die zerutik txistukada ori!

Muniategi'tar Sabin

ONDORATZEA

Endaia ankazgora ta, lekutik at, oker.
Ontziari itxasoa sartzen zaio zauritik.
Metaturiko amets gozoak ainbat bider
Gero, aizearen zigorrak ebakiak sustraitik.

Intxaur eskola. Deusaren deusa! Ameskeri!!
Aldiaren gogortada, indarkeripean
Murgiltzen da, aize odolduzko egonean,
Erasoaren erasoz oinperatua beti.

Galtzera, ondora doa ametsa. Azkortzen
Ari da bai, nabarmen, etsipenezko sena.
Geldiro, il-zori doa beruntz, ondoratzen,
Aantzitasunezko amil, urbide barrena...
Berriro asi, orain asi egin bear da.
Asi igotzen ametsen zuaitz zerutura.
Berrien berri asi. Etsipenez betea
Gero, itxoiteko urrengo ondoratzea.

Muniategi'tar Sabin

A I Z E A K

Aizeak sua ematen dio suari,
beren bultzadazko indar ezkutuz;
sua, maitalleen begi suartuak lez,
dirdira biziko mintzo ixillez
begiak ñirrean, bata-bestetuz,
guramen bizian deika alkarri.

Aizeka, ikutuka alkartuak...
Sua bai, bizitzazko enborretan,
(gogoz, biotzez, itxaroz aizetuak)
sua, ametsik goragarrienetan,
maitezko txingar goriz, edertuak,
bat egindako egada goituetan.

Aizearen ats bizia, iauzika
sugarrean kixkaltzen, izan naika...

Muniategi'tar Sabin

ONTZI BAZTERTUA

Ondarraren gaiñean
baztertuta, or datza
ontzia legorrean;
ankazgora endaitza
egoera makurrean
begira itxasorantza.

Albaleuke itz egin
ontzi baztertu onek,
zenbat zoriren barri,
zenbat poz ta larri,
oroitzapen lekarzkin
orduko gau-egunek!

Aldibera uretan
dinbili danbalaka,
zenbat igitu ote
ugiñen besoetan
eratuz ainbat bide,
irriz edo alaka!

Aize ozkirri, barez,
egun atsegin, argiz
edota, gau izargez,
eriotzea ikusiz
ekaitzpe gogorrez
amaika illun aldiz.

Ametsezko zeruak,
lillurazko izarrez
ederrik oretuak,
edo, neke gogorrez
iasaniko malkoak,
biotzezko negarrez.

Itxasoko gatzaren
ta, berein margozko
eragin, ikutuak;
goiz ta arratsezko
ibili bakoitzaren
gogaiez bizituak.

Muniageti'tar Sabin

**BERTANBERA UTZITAKO BASERRIKO
KANPAIAK**

**OTON CHIRINO'ren «La Ceniza Incon-
clusa» tik euskeraturiko olerkia.**

Kanpai-ioale
bakarti ori
ardurarik ez izan
bakarrik
bada aizea
datorrena
eta igarotzen dana
eta dana itzultzen
eta entzuteko
dana gelditzen.
Nora doan ez da iakiten
baiña orregaitik bearbada
zure kanpaiak iñoiz ere
amaitu ezin diteken
igierea edukiko dute.

Baserria utzik baldin badago
egon ez zirean beste batzuk
etorriko dira
eta etorriko dira gelditzeko
betiraunez
eta sekula betiko.

Aintziñako obaia
ibai illa
ur berriakin
itzuliko da
sastrakei erroak ezetzera
txorien eztarriak iziotzera
itxasoaren egarria baretzera.

Muniategi'tar Sabin
1980-Lotazilla

IRAKASLEAREN OTOIA

Danilo Calamata

Zuri itzegiteko launa
nire ikasleei itzegiten dieten argitasun berberaz
bear det zure irakasle baimena.
Utzi deitzen kidea
gaur natorrenez Zu ikertzera.
Ez irakatsi zidaten lainko nausitzarrari bezela,
baizik orain irakasten detan lainko Ona.
Bai aldakizu losu?:
nire umeez orain ez dizute bildurrik ikastolan.
Lortu izan det irakastea Zu eurekin beti arkitzen zarala,
bola leiarretan Zu zarala gardentasuna.
Aizea Ziñala esan nien euren aize parpailletan,
eta, txibitetan aizorratz zoroa bezela biratzen ziñala
IOSU:

Baita esan nien eta, ondo ulertu zidaten
maitasuna dala Zu ososoan aurkitzeko bidea;
baita Zure izenean izan nintekela iraindua,
irakatsi bearrean ematen banien ekandu txarra;
eta, arira ekarri nitun arako errotarriak.
itxasora iaurtiak...

Egi esaten dizut au'irakasteen
bildur apur bat artu nuala
IOSU ene lagun ona.
Eskutik eramanez nazazu Zure ebanjelio osoz,
eta, utzidazu maitasunez bete nedin ezurretaraño.
Erakutsi egidazu bidea,
eldu nedin ume tarrapatarien arimetaraño
ori lortu al izateko
geiagotzen badira ere launa nire nekeak
IOSU.—nire kide ona,
egidau izan dedilla ZUZENTASUNA
NIRE ARMARRI ETA NIRE IKURRIÑA.

Muniategi'tar Sabin

ANTZARRAK

Antzarrak,
itxas-antzarrak
kua, kua, kua...
Ipar-alde tik,
urrundik
oiuka
legorrerantza
gosez datoz bai,
urduri
nekatuak,
neguaren igesi.

Goi-goi,
itunik datoz
kua, kua, kua...
ots egiñik
ta buru bati
bi lerrotan
iarraiki
doi-doi...

Antzarrak,
itxas antzarrak
illunabarrean
nekatuak
urduri
be-aldera
begira
ari dira
osteraka,
lurreratzeko
gogo biziz,
gizonaren
aztarnik,
inguruan
ezpalego.

Muniategi'tar Sabin

ERANTZUNA

Magda Stella

Ematen dizut naizena:
Azi bat duana ugaltze itxaropena.
Pinport meatx baten loraburua.
Oiu bat izan nai duan txutxumutxua.
Arima bat aleginka izaten osoa.
Zintzitoil bat auskorra, lotan,
udaberri zai azkenean.

Kolokazko ibilte bat irrikatuz
mugaen osteko bere bidearen baietza...
Irtetzen ari dan ontzi baten zambilua.
Irripar bat barre bigurtuko dana.
Egutaize bat bigurtzekoa aize.
Bere urak zurrutzan amilko ditun
ibaitxo baten murmura txepela...

Orein eme bat baso ostean ikaratua,
bildurrez ta sarrakioz korapillatua.
Erdi-zabaltzen dan arrosa bat.
Txio bat besterik ez... Egada soilla.
Zirtizartazko errepika egadatsu baten
billa ari dan ezkila bat...

Ematen dizut naizena:
Nire bake egarritsua ta nire begiratze gozoa,
nire alaitasun bakartia, ta nire etorkizuna:
arrigarritzko ameskizunezko ugolde zoragarria!

Muniategi'tar Sabin

URRUN

Blas Otero

Bilbo. Zenbat Bilbo gogoan; egunak,
eskola egunak. Arratsalde goibeldunak,
euritsuak. Barruturiko alaitasunak
kakauetak. anisak, ixilpeko zinemak.

Goi, ikustoki tontorra. Eguen gureneko
ibillaldia; ostiral deuna, deuna, deuna.
Pagasarri goietan azken-elur beruna
ta, Artxanda'ko iratzak erdi negarrezko.

Bilbo zarra, aintziñatiko plaza Berria
Barrenkale Barrena. Baita an aterpeak
Nerbion ertzez: gogorrezko nire uria,

eta, santuzalea. (Bai Cueva'ko Amabirjiña
egin beza euria, euria) Lokatzarteak,
gogoko neskatz ta laztan-durak desegiña.

Muniategi'tar Sabin

IÑOREN AURPEGIA

Dionisio Aimará
(Venezuelatarra 1928)

Nire argi apala izatera nator nire ego naroa
izatera nator ni neu neure abestia

Atzean uzten dut autsa eta soiñanzki murriztua
bidea eta bidaztia
atzean uzten dut arria eta odeia

Matsa koskatzen duanak ez dit ulertzen
elurrezko balurraren gaiñean
eskuak aurpegian ezarrita negar daginak ez dit ulertzen
eskaleak ez dit ulertzen
ez didate ulertzen

Alan ere gaiki berdiñaz egiña nago
itxaropen berdiñaz
argitasun berdiñeko miseriaz.

Atzean uzten ditut nire gezurrezko irudipenak
nire ketazko irudiak

nire aierkeri bakartia
nire lañozko kukumarrua atzean uzten dut
Ez didate ulertzen

Izango naiz ni
neurea
zintzoa neure azkatasunari
neure illunpearen nagusia ala bear izanik
baiña ez iñoren dirdaia
baiña ez iñoren aurpegia
ioren anotsa.

Muniategi'tar Sabin

KABITIK ARA

Kabitik ara,
txori orren arrimena!:
Egoen gain, utsean,
lenengo aldiz
txorikumeak
bere burua bakarrik
ikustean aidean.

Bizia biziz
edota bizi nairik,
lenengo egaztadatan,
ortzibide zabaletan
ari da erdi izurik
txintatuz bere izena
munduaren aurrean
txorikumea.

Asierako ametsak
egoetatik zintzilik
goizaren bidean
ikaraz, dizdiz,
lenengo gorakuntzak
ebaitasunean
zerua urratu naian.

Muniategi'tar Sabin

PABLO ZAMARRIPA GOMUTATUZ

 Iñor izan bada, Zamarripa dogu bai,
euskalduntasunaren eusle ta kantari:
apal, zintzo, (txori-erritar bat bezin alai),
benetako euskal langille, olerkari.

Laredo'n iaio, ta, gero, Sondika'n illa.
Errikoia zan bai, aren gogo, mintzoa,
biotz sugartu baten egur ta subilla,
maitasunezko eskuz edatutakoa...

Bizkai barrutiko berbakuntza sakonez,
eredu gendun, eredu, ta, argizari;
eredu gendun, bai, eredu, ta, gudari,
gudaketarako izkillurik onenez.

Aren idazlerroetan murgiltzen bagara,
itxaropena darion emoi, ur garbiz,
osakai sendo bataz aurkituko gara,
alakoxe errikoitasun bizigarritz.

Aize bigunak bezin bare... Zein gozoro
laztantz davan bai, euskera ta erria,
otoitz ta, iardunetan, goiz ta, arratsero,
biotzeko zati, Euzkadi maitagarria!

Ai, zenbat, zenbat diran Amaren negarrak»,
Ots dagizku bai, berak: «Euskaldun kaskarrak».
Noizko, noizko dozuez biotzeko garrak?»
Ta, nik: Zergaitik ez doguz batzen indarrak?

«Erdi, ia, osatutera Euskera biguna»!
Agertuz arenganako maitetasuna...
«Eskeñi, ia, biotzak, loturik alkarri»,
«Guztiak izan beitez Amaren kantari».

«Negarrik egin barik, poztasun betean,
Amatxu bizi beite euskaldun artean.
Zein seme biziko da, Amatxu, zu barik?
Zein biziko, Amatxu, umezurtz egiñik?»

«Maite zaitut Amatsu, ez egin negarrik»,
«Zeugaz gura dot egon betiro baturik
(Olaxe diño bai berak) «Zugaz egonik»,
«Badaukat lur onetan naiko zorionik».

«Foru ta gure oitura zarrak galdurik.
«euskaldunak zer dauka yagokon gauzarik»?
(Zer dauka, zer dauka?) Euskera bakarrik».
«Iltan bayaku bera, eztogu besterik»!!

Dei dagitso euskaldunari. Dei, ta, arren,
ikustean euskerearen eriotz lasterra,
ikustean euskaldun izaera beraren
ardurarik bako kokildura landerra.

Bere sentipenen bidez, olerkariak,
ots dagi, berarizko oiu sakon batez;
ots, azalduz alako egoera gorriak
beren biotz barruko ikuskera maitez!

«Zer baña? Lotan zagoz oraindik, euskalduna?
«Iltan eztozu ikusten Amatsu kutuna?
«Euskera il gura dabe. Ori itsutasuna!
«Ezta naikoa galtzea Lege Zar biguna»?

Beren guztiko aaltasun, bizi-izatez,
argiro mintzatzen zaigu (ederrik ta lau)
benetako bioztasun ta zentzumenez,
euskal olerkari bizkor, ulerterrez au!!

Lan gatxa dala badakigu bai, gurean,
«Euskera garbi ta erreza egitea»,
«baiña ein bear da, ein», —zabaldut atea—
euskera nagositu dadin bein batean.

Firi-firika naiz kili kilika, maitez,
txibizkeri, naiz, txirrimirri egadatan,
egin, egin bear da, benetako egitez,
euskerea loratu dadin ezpanetan!

Muniategi'tar Sabin

PEÑA ALBIZU TAR XABIER ZANAREN GOMUTAZ

Iñoizko naste ta bizi izatezko gogoz,
aberri ametsak lorara datozenean...
Euskalerriko erpin, mendirik gorenera
igo ara, (mendizale zorroa itxirik),
zeure lurraren, aberriaren maitasunean
igo zara, begiratoki, goi argienara,
euskerea agoan dozularik, betikoz,
zeure irakasle sen ederra edaturik...

Betiko igo zara Xabier, Aitarenera,
ondibez ibili danaren atsegin, pozez;
betiraun beti-betiz, bizi izango zaran,
betiraun betizko, mendi gallur, tontorrera.
Apalki igo zara bai, (txapelezko baitan)
lainko Algutidunaren altzo, magalera,
igo zara, betiko euskerearen laguntzan,
maitezko irripar aidekor ta loratuenez.

Iñoiz ezlakoxe ikusmira zoragarritz
atsedendurik burua, betikotasunean...
(oianak ta ibaiak, ibarrak ta aranak,
baserri mendikoi ta, ezetasun orlegiz
inguraturiko erri eta, bazter danak)
eskuera dozuz, orain, gogozko begipean,
euzki dirdaitsuz edo, lañope aztunean,
bizi izate beraren akats eta zauriz.

Ikusten ariko zara, biotzeko zenduzan
Uzturre, Txindoki, Ernio, Larun, Kanpanzar,
Oiz, Sollube, Bizkargi, Gorbei, Aralar,
Mugarra ta Atxarre, Unbe ta Ereñozar...
Euzkadi'ko mendi txiki ta, aundiak,
erri barruz edo itxas ertzez (emen ta an)
opor egunetan gogo alaiz ibiliak,
aberri aldezko ikuste ta ereinketan.

Nerbion ertzetako ke ta laiño artean
itxasorañoako kai luzearen lantegizko

ekiñal ta, urduritasun etengabea...
uriaren urbidezko eta merkatalgozko
artu-emonari begira ez ete zagoz
ikusiz, zeure lan ta ametsen Biboa,
munduko zorabioan, bizi ala galduko z, ...
zeure euskal bide-gurutzearen ibilgoa?

Muniategi'tar Sabin

ODEA AZKATZALLEARI CHUQUEHUANCA'K

Errotaria egitsarizko aragian biurtu zan
eta uriak eta baserriak biztanletu zitun
Colon'en Mundu Berrikoak, ur-ildo zko
eta arrigizonezko erroz,
utxak eta ziñezko oroitarriak
eunkadun mintaira batek dituana berritzen
olerkarien munduko izkuntzean.
Bera izan zala olerkari eta igarle
gure Ama Amerika'ko aundiena,
Erroma'ko Aventino mendian
eta zorabioa betierekiko elurrena.
Bibliako izen bat ezarri zien
euzko abizen bat az batera:
Simón Makabeu, eberkar bide-erakuslea;
Simón Rodríguez, irakaslea,
Simón Azkatzallea eta ospea gurea,
iru gizon dira ezberdiñak
eta Bolibar bakar bat egitazkoa.
Caracas'en iaio van, Venezuela'ren erraitik,
eta ber-iaio zan Cartagena de Indias'en
zijoanean zuzentza gosez
eta azkatasun egarriz.
Caracas'en iaio zan, baiña aren aberria
lurraldea edo Lurra-soa da
norbaitek nun azpiratzen ditun
inguratzen gaituzten morrotzazko illunak.
Kateak bere eskuakin apurtu zitun
eta izan zan mendilerroak zearkatzen
dituzten arrano azkeen leiakidea.
Burruka egin eta irabazi egin zuan eta,

bere ezpataz azkatu giñuzan iberiar uztarpetik
 eta odolaren semerik izan ezarren,
 —Ego-aldeko Gurutz eta izarpean,
 mundu guziko kondairez arremantzaturik
 sei ikurrin sortu zituan.
 Ez zuan itxasoan goldatu ezta ere etxegin aizean.
 Arena baida ereñotzaren udaberri
 betikorra. Eta sekula eta giza-dorrerik izan
 arriaren ereserkia abestu duanik gorago
 ibaien iatorrizko mintzoarekin
 ari diranak xixelatzen arbasoengandiko arrobia
 eta beroaldeko txorien abestaldea
 aren uztatze ezilkorren aldarrikariak.
 Iñork Gizurenak baiño lenago ez geroago
 ez zuan bere bustiñazko argontzia galdatu eguzkian
 illuntasunak sakabanatzen
 eta zituana gaubelak argitzen,
 gararaipenaren atsaldian
 eta nekaldiaren atondoan
 edota andestar gau itsuetako
 itzal zirimolduetan.
 Maitasunak iziotzen zuan sugarra
 laztanaren eskuakin
 bera erreopaltzen zanean
 Afroditararen ezkont-oe gaiñean.
 Anots bizia aren itzaldiena
 eta egitazko ondoregoa,
 aren egitsaria ebaki zuan oiana gara
 eta gara aren gazteluaren almenak
 aren aztarnak gara aldian,
 aren abere ozkaridun zantzua,
 gara aren gogoaren erkiak,
 eta aren Amerika'ren lurbesoak,
 gara eunkitutako zenbakia
 aren aunditasunaren kopuru guztian,
 aren erotasunaren lekukotasuna
 eta aren ioan-etorrien izpidea.
 Munduko erritarra izan zan ukatua iru bider
 eta gau naskagarrian aitaitzalle epaia
 eta gau naskagarrian aitaitzalle epaia
 igestuz anka egin zuan ibaiaren uberkatik
 eta Irailleko otza, Gudaren buru argia

erbestetua beren aberri garratzean,
 ezetsia beren gudataldeakin
 askatu zuan eta bere biziarekin
 ber-erosi zuan lur berberean.
 Beren zerez ezarri zan Jesukristoren
 eta On Kixoteren eskumaldean
 ametsaren azken inguraketan.
 Santa Marta'n izan zan yitoko
 ontziaren antzera, ekaitzean
 brankea apurtuta, aingurea zatituta,
 mastea eta itxas-orratza onik.
 Ondarra jo zuan argi biztuakin
 iraiñen barkamena aldarrikatuz,
 bake-unea anai-erailketazko borrokatan,
 maitasun eta ogia autsialdietan,
 maitasun eta bakea pizti artean,
 eta eskua emarian zabaldua.
 Eun eta berrogeitamar urte dira
 eta oraindik odola dario saietseko
 zauri neurgabetik eta oraindik zigortzen gaitu
 izu-antzerkiaren erpakin
 aren il-agiñeko dardareak
 eta aren urrindearen mendebalak.
 Itxasoaren aintziñako malko aurrean
 Venezuela'ri ondoreztu zion gorputza,
 Colombia'ri iskindu zion biotza
 eta oraindik irakasten digu
 ondo irabazten egun bakoitzeko argia
 eta geitu azkatasunezko ondorego
 gutiziatua lurraren gaiñean,
 gure semeen semeak gaitik eta arein
 iatorrikoen gaitik zin dagigun bitartean
 Simon Bolibar'en izena irarri,
 aren itzak eta aren egitsapenak,
 Andes'ko gandor elurtuetan
 eta baita beste izarbel batzuen tontorretan.
 Mendeak igaroko dirala, gizonak eta itxasoak
 eta iraungo du aren guda eresiak.

Muniategi'tar Sabin

Donostia

1980, Azkatzallearen eun ta berrogeitamargarren
urtea.

ARRATS BERAN

Gaurko arrats-bera asi da jetxitzen
aurrean daukadan mendi tontorretik;
eguzkia joan-da lurralde ontatik,
ta beste aldean ari da argitzen.

Gabaren oiua ditut atzematen
begiak zabal ta adimena zutik...
Au ordu ederra guztiz txunditurik
ari naiz gauaren musika entzuten.

Ordu egokia otoi egiteko:
Belaunikatzen naiz lurrean apalki
Errosario deuna berela asteko;

Mendi-barren ontan Agur Mari denak
zein eztiki doaz eta zein xamurki
biotz-maitasunez poliki jalkiak.

Biurko

ERIOZAKO MUGAN

Iltzear al
nindagon orduan?
an ninduten
etzanda oiean.

Bat batean
dardar izugarri
sartzen zaio
nere gorputzari.

Taupadaka
biotza lenengo...
ixilikan
gertatu da gero.

Nere gorputz
gogor eta geldi
zugatzaren
enborra dirudi.

Ezin jaso
beatzen bat ere;
ikusterik
begiak eztute.

Entzuten dut
aldekoen itza,
neri, aldiz,
eziñezkoa da.

—«Il ote naiz»
nere buruari
diot, —«ala
oraindikan bizi?

Adimena,
erne onezkero,
Jainkogana
begira gozaro.

Nere gelan
nor baitzu negarrez
azkeneko
atsaren bildurrez.

Erioa
ate-joka dago;
ezta, bañan,
gelara sartuko,

Jainkoaren
baimenik ezpaitu;
onen gabe
alperrik diardu.

Zerurario
barrendik dijoa
nere otoitz
zintzo ta beroa.

Pakez bete,
alai eta poztun
Jainkoaren
abotsa dut entzun:

—«Itzul», esan
dio osasunari
ta —«alde emendik»
nere eriotzari.

Men diote
egin bereala,
Aren morroi
biok diradela.

Lengo negar
eta zotin samin
dira aldatu
oraingo atsegin.

Garbi ikusten
gelako bazterrak,
leiotikan,
muño ta mendiak.

Zerua da
atzo bezin urdin,
Zelaiean
artzaia ardiekin.

Oin, esku ta
mingaiña askaturik
neke oro
joan dira nigandik.

Zaude alai,
ene biotz ori,
emaiozu
esker Jainkoari.

Gora Jauna
gizonen artean
gora beti
aingeru-taldetan.

Biurko

ITXASOAN EKAITZA

Itxasoa asarre dago;
itxasoko urak,
gizonen txarkeri
eta gaitzen aurka
jaso dau
bere asarre bizia.

Zer egin ete dogu
Jaungoikoak itxasoa
era onetan jartzeko?

Ekaitzak ortik daroaz
itxas-gizon langileak,
bere ogiaren irabazle.

Gure
marinél gaizoak
eroan dauz itxasoak;
baiña egunen batean
biztuko dira zerurako.

Joseba Bilbao

AURRESKUA ENTZUTEAN

Aurreskua entzuten da
txistularien agotik,
bere esanai sakonak
jartzen gaitu pozik.

Poza
negar biurtzen da;
aurreskua
erriaren biotza da ta,
iñork ez dagiala
biotz ori
amata.

Joseba Bilbao

GAU ILLUNA

Eguna amaitzen doa;
badator gabaren illuna
gizonarentzat
guztiz ezezaguna;
gabaren erraiñu urduriak
gogora dakarstaz
bizitzan zentzu barik
dabiitzan gizon gaizoak,
bakartadearen presoak.
Baña gaba aurrera doa,
zaintzen danen loa.

Joseba Bilbao

IÑOREN LAGUNTZA BARIK

Bakartadearen bideetatik
erri bat doa
noiz urtego basamortu onetatik?
Jaungoikoaren laguntzaz.

Nork egingo dau zeozer gugaitik?
Iñork ez dauSKU laguntzen;
zergaitik?

Gure alegiñez
elduko gara mendi tontorrera,
eta ara eltzean,
etsaien eskuak
ez gaitue arrapatuko,
eta gure errian
bakearen usoa nagusi izango da.

Joseba Bilbao

IZAR ARGITSUA, JAUNGOIKOAREN ANDITASUNA AGERTZEN

Gau erdian
izar argitsua agertu da,
mago jakintsuak ikusirik
aren edertasuna
jarraitzen dabe bidetik,
argiaren alaitasunak
dituela arritzen,
garrantzizko zeozar, da gertatzen?

Bidean artzain batzuk
dei egiten dautse;
beren agoetatik
zer dabe entzuten?
Jesus aurra Belen'en
jaio dala
estalpe zar baten.

Egun batzuk igarotzean
Meltzorrek esaten dau,
urrutira begiratzuz:
An urrutian erri bat
da ikusten,
Belen da!! Jesusen jaioterria!
Eltzean Umea dabe adoratzan,
aurra dute pozten.

An dana zan argia,
ez zan illunik.

Joseba Bilbao

ITXAS LAIÑOAK

1) TIROKA

Tiro bat!
Tiro bi!
ta usoa igesi.

Nora,
ain zoro,
uso?
Zetan
bakeri
uko?

Tiro bat!
Tiro bi!
ta gizona eratsi.
Nora
ain makur
mutil?
Zetan
lurrari
urbil?
Aidean dabil usoa
zoro-zoro.
Usoak aidean euki
bere txoko.

Lurrean dabil mutilla
larri-larri,
mutillak lurrean euki
bere kabi.

Eta tiroak aidean
koldartien lotsari.

Usoa lurrera zan jetxi.
Etsi!
Ta mutilla zerura igo.
Igo!

2) EREÑO

Erri maite
Ereño,
itxas arnas,
goi laíño.

Aize leku,
iparño,
arri gorri
kabiño.

Esna adi
maiteño,
sar palanka
beraiño,
arri odola
danaiño,
ala ekar
goraiño.

Ta landu egizu garbi
zure erraien arri,
ta gorrian gorri-jarri
anai irudi argi.
Odola emon ebana
odolez ager bedi,
Euzkadi'n oroitu daigun
gure anai martiri.

Erri maite
Ereño,
sar palanka
beraiño,
zure arri
gorriño
gazteei zor
oindiño.

Gazteak itz egin eben
aizearen dantzetan,
aizearen dantza eta
izkilluen suetan,
arri gorriak begie
leku orain plazetan,
martiriak goratuten
gerokon otoitzetan.

Erri maite
Ereño,
arri gorrien
kabiño...!

3) ASTEA

Astelen,
lenen,
alperren.

Asi
astea.

Martizen
izen
bortitzen.

Parrai
astea.

Eguazten
azten
egotzen.

Egan
astea.

Eguen
jaien
geuntzen.

Guren
astea.

Bariku
buruz
bazkatzen.

Bua
astea.

Zapatu
nekez
zanpatzen.

Zapa
astea.

Igande
danen
gaindutze.

Igan
astea.

Asi
orduko
egan
astea.

Biga
orduko
jarrai
astea.

Kobra
orduko
luze
astea.

Lautu
orduko
joana
astea.

Ta etori illa,
ta joan ere bai,
diru, nai ta jai
sortu bezin illa.

4) ASTELEN

Lo
egin nai
lo
t'egin ezin;
ibil
nabil
nabil,
zurbil,
zirin,
oiean,
gauean,
gau lenean
ta erdian,
erdi ostein
ta goizaldian.

Nabil
ta ez nago.
Lorik
egin eziñik,
zorabiotan

galduta ero.
Geldi ezin,
pultzo arin,
biotza neke-min
ta izerdi likin.

Kopa
ta rekopa,
garagar
ta wodka...
nire soiñak,
nire griñak
ezin emon
loari popa.

Gaurko ametsak
ez dau gozorik
ez emazteak
ten guririk.
Emaztea bera
andre ona da...
ala diote auzoan,
nik ezin ori gaurkoan.
Ikus dodana
oro da baltzetik:
sorgin eta pizti,
mamu ta txerren.
Nundik datorkidaz
ainbeste lorren?

Bero,
bero...!
Burua tontor.
Lo konkor.
Albakoa.
Ba dirudi
datorkidala
nekez, loa.
Nundik igarten
ze egun datorren?

Ai, au astelen.
Emazteak ten da ten.

Buruko pixurik
ezin ken.
Izarak galduta,
naspillen men.
Lanaren arduraz
nor da emen?

Astelen,
egunik pertxalen!
Lanari ekin baiño len
—goizeko Aitaren—
ura.
Oitura.

Ta gero
tontorra.
Erreten dago
txondorra.
Zegaitik eska ez
oporra?

Ta lana,
ta lana,
ta lana...
Au ez da plana.
Metro ta kana
nekea dana.
Astelenen egin bear al da
asteko andana?

Eguerdi.
Siku eztarria.
Ardao napar
au dan lodia.
An erostean
lotan al ziñan
edo moskor ibil
tabernari?

Latz,
dana garratz,
ogerleko zuria
ez ete da baltz?

Oi astelen,
egunik illen,
igande moskoraren
biaramon astelen!

A. Zubikarai

IRRIPARRE

Irripar samurra
zure begietan;
biotza malkotan
eta gaua urra.

Irripar bedekatua,
zagoz geldi arpegian,
ene anima garbian.
Ene poz ikaratua!

Mendebalak ez zaitue izutuko,
zu zara bai Jaungoikoaren sua,
beti arpegian amaren muxua,
or begien poz-mintza ez da istuko.

Goiz-aixeak maite dauz bere bideak,
ene amona zarrak bere birlobak,
eta neskatzak biozkada beroak,
nik baiña zure irripar bigungarriak.

Jakin nai dot zure izena,
zure eskuen kolorea,
zure nortasuna,
biguntasunik onena.

Atzo begi-gosez,
gaur zu aurkeztuaz
gogoratu jataz
antxiñako ametsak.

Irriparre,
aizearen
ta argiaren
maitasarre,
atoz
bizkor
dirdiraren
sukaldera.

Urkiza

JAIOTZA

Emen
ene
gogo bero
gose-lelo
Zure amaren miñak
bizi emoillean,
nun olako muiñ-barnerik,
eki mingarri bigunik?
Ama, eguzki koxkor sortzaille,
ba nator zure aurmiñaren eske,
zure aurtxo pozkillaren bizi-billa.

Porgarria da zure negar gorria!
Ez dot idoro zorotasun goxoagorik,
goiz-aldeko argi ta atsegin garbiagorik,
ama baten ume-miñ-gose lakorik,
aita baten poz-kilikorra lakorik.

Jaurti gora txiliñen txalo argiak,
egaldatau kanpantorreko txoriak!
Esan euzkiari gelditzeko,
ta itargiari ixiltzeko!

Au argiaren eguna,
umearen igandea!
Neskatxaren poza,
biotz potxoloa!
Jo txistuak,
mutikoak!
Au da
jaia!

Urkiza

OTSOAK

Otsoak ikusi ditut
gure kaleetan.

Bi begietan gorroto,
burdiñazko agiñak,
zemaizalleko oiñak,
zaintsu gorputz dana,
edur gogorrez jantzirik
biotz sukaldea.

Otsoak alde guztitan:
ez bildots billaka,
ez edurretik igeska,
ez goseak iztutuak.

Begieten gorrotoa,
bekokin inpernu,
maitasun barne-illobian
euskera ezpanetan,
metralleta eskuan.

Odol-egarri gorrian
gizon-otso doa,
anai-odolkupiturik
pizti basokoa.

Metralleten sua eskuan,
ezin-ikus berrenean,
gibelmin animan.

Anaiak ziren Jainkoan,
anaiak lanean.
Utzi dute maitasun,
artu metralleten tun-tun.

Otsoak ikusi ditut
gure kaleetan:
begietan gorrotoa,
anai-odolez egarri,
gizontasuna illobian.

Eskuetan metralletak,
biotz-gabeko piztiak.

Aita Anasagasti

IRUKOITZ OLERKITSUA

I

EUZKO NEKAZARIA

Illezkor makurtzen nekez betean
lurrari itsatsita lan dagizu,
oian abestiaz darabilkizu
lai onuragarri lur gogorrean.

Eguzki bizigarritz gal-garrean
arro diranean gari oritsuk
edo ta edurrez mendi arritsuk
egunsentiak ar zaitu lanean.

Bidertz batek urtegiro berriaz
lore apain ta usai goxoduna
maxkal ta illotzik aldamenean

lurreratzen ikusi ba'du, nolaz
ikusi dezu ainbat gizaldian
ernetzen sendo gizon euskalduna?

II

EUZKO ITXASTARRA

Itxaso apaltzalle aitza bestez
sendo-indartsu zeran itxastarra,
eguzkiaren lenengo abarrak
goizero antzo muiñ egin dizute.

Eguzki printza orik jo zaituzte
sare-jaurtitzalle berri zerala,
amaitzeke dituzula indarrak
zuen arpegi alaiak diote.

Jaiki! Sar zaitetz euzko itxasoan!
Oro bare da, bai giro ederra!
Askatasun-eguzki leiñeroak

jabe dira arin itxas basterraz
ta bere bikaintasun gar beroaz
indartu nai ditu euzko bularrak.

III LANGILLE EUZKOTARRA

Langille euzkotarrak lan dagi,
iñoiz ez da izan nekearen beldur,
urrezko izardiaz, matrail-ezur
estaliak zimur zaizka pozgarri.

Ba-daki erasoten ekaitzari
aldiz-aldiz izardia txukatuz;
bere sendi izateko eredu
pakean aita da, gudan gudari.

Abenda zar-zar onen edergallu
ekin gogor asitako lanari,
txautu etsaia sendi garbi malluz.

Sutegia jarria dago gori,
lagun ditualarik ke ta lañu
Askatasun maitea lantzen dagi.

Uxola

ITSAS ONDOAN

Or doa neure maite biotz barrukoa
ontzi zuri eder dan sabelen barruan;
neure senar maitia, neure arnasa da,
neure bizi guztia beraren gomutan.

Itsaso bare-bare gaurko illuntzian;
ontzi lorratz zuria bitsa biurturik,
lerden doa ontzia uso txuri antzo
zizi-zizi aurrera, oxin urdin gaintik.

Eguzki biribilla an urrun sartzen da,
uretan murgilduaz geldi geldi bigun;
illunabar egoak bazterrak estalduz,
badoa amaitzera eder zan gaurko egun.

Odei baltz bildurgarri bestaldetik dator
dakarla ekaitz gogor, bada burrundada!
Intxaur oskolen antzo biraka ontzia,
bere indarrez danak joka ta burruka.

Larritasun biziak artu daust biotza.
Nire maite maitia bizirik ete dau?
Biurko da nigana osasun betean?
Au da samin mingotsa, au larritasun au!

Begoña'ko Amatxo itsastarren izar,
Zure begi bigunak biurtu itsas gain.
Zugan nire ustea, maitalle zara-ta;
zaindu nire maitia bizirik etor dain.

Gure antxiñakoak asko ta sarritan
atara zenduzan Zuk larritasunetik,
Oingoan be, Amatxo, itsastarren babes,
nire maiteren alde egin Zuk arnasik.

Gallastegi'tar Kauldi

NI ZERTARAKO NAIZ JAIOA?

Ori egin nauenari ta iraunerazten didanari galde bear Jainkoari, alegia. Jaunak nai izan duenerakoxe egiña naiz, noski. Aren gogoa betetzeko, ain zuzen. Jainkoaren eneganako guraria zein dan ziur jakitean datza beraz auzi osoa.

Guzialtsuak sortua da eguzkia argiegin dezan, zugaitza bere jatorriko ondorena ekartzeko; aberea eure senaz bizi dedin... Eta ni, zertarako?

Ni azke, loturik gabea egin nau, emengo bizitzaldi ontan askatasun osoz Bera mirabetu dezadan eta gerokoan aretzaz betiko goza nadin.

Bi gauzetara zabaltzen da ba ene auzi-arazoa: 1.º Emon orain Jauna morroitu, bere legeak gorde, nere eginbearra burutu.

2.º Gero betikotasunean aren aintzaz goza, bere mendeko izanaren saria jaso, zegokidan eginkizuna bete nuelako.

Ez nindun ezerezetik aterazi mundu ontan zorioneko izan nendiñ: ori eziña bailitzaikit. Bere aginduak betetzeko baizik, naiz sarritan bizi-ro nekotsu izan.

Zoriona berak gogo dunean damaida.

Izatea eman didanak, bere oldera eman dit: orain-orain-goz, zorigabea; illez geroz zoriondun.

Ni zertarako jaio naiz? Goiko Jaunari igaroaldi ontan mendeko natzaion, eta betiraunean oparo goza al dezadan.

Vilariño — L. B.

BERTSOLARIAK

KANTARI

XABIER PEÑA

Gauz itzal battek arritu nindun
itzalduz nere begiak,
biotza ere lertutzen daukat
saminduz eriotziak;
bañan aiskide, zer esan nai dau,
zuk, olan, igestutziak,
ainbeste lagun itzi dituzu
malko samíñez betiak.

Gizontasuna, lora ederra,
zendukan zuk, biotzian,
berezko zendun sormen indarrez
zuk duinduta lurrian;
kristautasuna izan zenduan

laguntzaille on, bidian,
eder giroa itzi deuskuzu
zure lagunei lurrian.

Gipuzkoatik etorri ziñan
Bizkai eder onetara,
zure izate zoragarria
eralduz Bizkai erara;
lenen burua, gero biotza,
biur zenduzan Bilbora,
oso-osorik, urtuz bizia
Bizkaitar anai gogora.

Bitxi ederrez josita zeunkan
gizon izate guztia,
baña larrosa maite gorria
zan zure umildadia;
berez erion dirdai bizia,
ain ziñan lagun, biotz apala,
zurea zendun jendia.

Euskal jendia zurekin dago,
iñoiz, baño gartsuago,
dizdizka dago ain lan ederra
itza baño argiago.
ziñan guztia opaldu zendun
ura baño garbiago,
Euskalerrria biurtu nairik
sua baño maiteago.

Paulin

ADISKIDEEI

Ekintz ederra egiten gabiltz
zintzo, euskaldun artean,
barruan dogun garra ixuriz
gure bizitz onenean;
gure euskera, zoragarria,

semerik jatorrenean,
zure egia zabaldu bedi
euzkotar danen aurrean.

Urteak joan eta etorri
ez gara, iñoiz, aspertu,
gidari gogor, Santi Onaindi'k
aurrerantz eroan gaitu;
gure bideak, erriarenak,
Euzkadi'k beretzat naitu,
azkenerarte odol tantoa,
egiz, zuretzat onartu.

Olerkariak, aurrera doaz,
euren bizitzan, gogotsu,
munduko ELE jakintsuena,
landuten izerdiz gartsu;
Lizardi eta Lauaxetaren
urratzen jarrai burutsu,
izar artean jarri dagigun
izkuntz eder ta loratsu.

Oroimen zorra, egitan, dogu
gure maisu ziranentzat,
Eguzkiza ta Jon Ibargutxi
Bizkai gizon trebientzat;
baita Orixe irakaslea
Giputxtar semearentzat,
zuen izkuntza, bitxiz josia,
goratuz Euzkadirentzat.

Kantu onetan ez nenbilke on,
abestu ezik danentzat,
gudar trebe ez-ezaguna,
dan letz Aberriarentzat;
Euskalarriko idazlariak,
ditut, gaur, oroigarritzat,
odol da guzti biotz zartada
artu zuen pozgarritzat.

Paulin

NERE AZTERREN

«Ara nun diran, mendi maiteak»..
Iparragirre'ren doiñuakaz.

Emen nun nagon, Euskal-errian
Bere gañean oin-utsik,
Negarr-aseta, begi beterik,
Biotza lurperaturik.

Jatorriz seme ain euskalduna,
Erri-arnasa naiz jaiki;
Asma-eziñik, nundik nora,
Datordan nere etorki.

Ume ba'naiz ni, loratu bako,
Nerea da udaberri,
Ait-aitonaen bide olakok,
Benetan naiko ditut neurri.

Utzi nai nuke lurr mait'onetan
Nire bizia betiko;
Zugaitz zarraren, suster bereak,
Mun egiñik esnatzeko.

Urrundik dator nere erria,
Ondar galdua zar berez,
Illunak bai du geroz argia,
Azkarri dana bai nere.

Nabait-eziñik ni egotean,
Izkuntza arrasto det alde;
Maitale-iturri gogoratuaz,
Zazpi anaiak oin bat beren.

Geldi ez egon, gaurko gazteak,
Orr ugari zeregiñak,
Joka zazute indar guziaz,
Ondorenari al egiñaz.

Itzarri zaite, Euskotarra,
Barru-miñez sendaturik;
Illun-illun dago gure aberria,
Zauriz baterik, bakandurik.

Ama bularra, opa zaidazu,
Aurtxok besoari ikara,
Eske, eske nai, gosea barrun,
Ordaindu-guraz eskerrak.

Nere bizia zugandik dator,
Aurtxo txikia negarrez;
Emen naukazu, zure kutuntxo,
Seaskatik jagi-eziñez.

Ona, nereko Euskal-erria,
Mendiz, baserriz betia,
Basoz orlegi, larre-zelaiak,
Kide gabeko jantziak.

Zure itsas-ertz zoragarria,
Goitik errekek iturri;
Ara oin-lurra, nere neria,
Betiro ikusmin ni emen zuri.

Lengo ba-naiz ni, ille zuria,
Iñola ere sentzungabe,
Benetan nago oñazetua,
Gogoroz zain gaztean bide.

Oartzen ba'dira gure semeak,
Eren izkuntz garbi gorde;
Ziñez dariot, ur bizia bezela,
Eren goldatz zainduik dute.

Agur oraindik, nere gizadi,
Ba-noa ni lur ontatik.
Jaio-arnasa, bular-esnea,
Emen bertoon utzirik.

Nere indarrak, baita gogoak,
Agorturik dira gerta;
Baña biotza, nere dan-dana,
Zuretzat ziran egiñak.

Azken-olerki jartzera noa,
Menperaturik ni egonik,
Nunbait bukatu-bearra daukat,
Bego, ez ote gaurko lain?

Lortuko ote Eusko-lurrari,
Goi-jaunaren argia?
Ire semeak, nere billobak,
Jaregingo al, erria!

Korkostegi'tar Xanti

AGURRA

Gipuzkoatik Bizkai aldera
nator bertsoetan kantuz
ortxe dauzkatan anai jatorrak
pozarekin besarkatuz.
Alkarren berri ez dakigu ta
irixten naiz au galdetuz:
Anai arreбок aspaldi ontan
osasunakin zer moduz?

Osasun ona daukazutela
diozute bat batean,
eta biotza pozez jarri zait
zueri au entzutean.
Gu ere ondo bizi gerade
Gipuzkoako partean,
ia orrela izaten geran
beste berrogei urtean!

Larrea ontan maite dezute
barne muñetan euskera
eta gogotik saia zaitezte
berari sendo eustera.
Gure izkuntza erortzen ba da
goiko gallurretik bera,
euzko semeak or jungo gera
bein betirako lurpera!

Eska dezute olerki-bertsok
arreta biziz jartzeko,
eta prest gaude lantegi ori
gogoarekin artzeko.
Gure abesti eta bertsoak
ez gaude gu ukatzeko,
era orretan gure izkuntza
euskal etxetan sartzeko.

Zuen gogo da euskerari
gaur ematea arnasa,
artu dezuten asmo orixe
bai ez degula jolasa.

Nik nerekiko pentsatutzen det
gauzari emanaz traza,
praile-etxetan etzaudetela
jan, lo ta denbora pasa!

Ibai-ertz

MARITXURI

Zuregana bertsoan
nator gaur Maritxu
bide txarrak arturik
zabiltz Mari, itxu.
Aundi naikeri orrek
indar artu dizu,
zuzentzen ez ba zera
damutuko zaizu.

Izenez Maritxu ta
abizenez Alda,
ederragorik emen
eundo izan al da?
Lujo guztin neskame
jantziz mini falda,
Luziferrek zurekin
egingo du salda!

Nafarron sortua da
gure neskatz ori,
len morena genduna
orain ille ori.
Gazte sasoiko da ta
lujora erori,
auxen gertatzen zaite
neskatxa erori!

Alkool zale zabiltz
baztertuaz ura,
orretzek galdu dizu
len zendun zer ura.

Orrela nola sartu
Maritxu Zerura?
Arren jokatu zazu
kristauen modura!

Ondartzan pasatzen du
eguna etzanda.
Nola alda liteke
orrela etzan da?
Kasorik iñori ez
egiak esanda
bururik ez dunakin
zertako demanda?

Maritxu ikusita
gazteak artu su,
zer okasio zeran
kontura zaite zu!!
Inpernuko indarrak
zerekin dituzu,
arren Maritxu, maite
ondu bear dezu!

Eguzki kolorea
sartu zaizu zuri,
len ederrago ziñan
dana zuri zuri.
Arpegiz berdin gabe
ta gorputzez guri,
modaren mende danik
ez ekarri guri!

Sarritan or zabiltza
zigarroak errez,
lana utzi zenduan
bizi nairik errez.
Gorputza saldu nai zuk
asetzeko urrez,
laixter dirurik ezta
sasoia urre ez!

Ondo esanagatik
zuk belarriak sor,
gasturako beti prest
ta kontu danak zor.
Maritxu etzabiltz, ez,
aldi ontan jator,
ortik bein betirako
galbidea dator!

Biotzeko Maritxu
au gogoan artu:
«Lujoa dala bide
bizitza ez txartu.
Bide okerrak utziz
onetara sartu,
garbitasuna gordez
obe dezu zartu!

Berriz etorri zaitez
zu zere etxera,
orrela bizitzeko
sortua etzera.
Atoz guraso zarrak
gogoz maitatzera,
jakin oraindak oen
biotz-muña zera!

Garaiz artu beazu
pekatuen pena,
bestela trixtea da
gero datorrena.
Jakin damutu bat gaur
Goian dagoena,
zure antzeko bai zan
MARI MADALENA!!

Ibai-ertz

MIGUEL SOROA'RI

(Tolosa'ko Beotibarren omenaldia egin zitzaion
egunerako jarriak)

Miguel Soroa bertsotan nator
gaur zure aldamenera,
pelotari bat goratutzeko
noiz nai ez degu aukera.
Zere merituz igo ziñan zu
Txapeldunen gallurrera,
orregatikan, dudarik gabe,
gutziz txalogarri zera!

Ezker bikain bat izandu dezu
gure Jainkoak emana,
eta berakin zenbat pelota
dezun bizkor eramana.
Berari esker jaso dituzu
onra, dirua ta dana,
ontzako urrez ezta paqatzen
orrek egin dizun lana!

Gipuzko dana zurekin dezu
batez ere une ontan,
batzuk eupaka, bestek txaloka
zu eskertzeko asmotan.
Zu ikusita egoten naiz ni
au pentsatuaz askotan:
Oraindik ere zu bezelakok
gutxi daudela pelotan!

Jakin, Soroa, zure lanakin
danak pozetan gaudela
itz neurtuetan danen aurrean
danok pozetan gaudela,
nola aitortu bestela?
Bakarka ere, garai batean,
etziñan izan motela,
Riojatikan ekarri zendun
Euskalerrira Txapela!

Ondorengorik baldin ba dozu
semetxoren bat etxean,
pelotarako gogo bizia
sartu ari biotzean.
Aitak bezela joka dezala
bizkor aurre ta atzean,
ordeko on bat izan dezagun
Miguel Soroa zartzean!!

Ibai-ertz

ELIZA DENONA DEGU

Goi Arnas bikain ori
betor neregana
bertsoz egin dezadan
kristau baten lana.
Aita Santuak dio,
ezta nik esana:
«Guztiona degula
gure Eliz dana,
ta gogoz egiteko
al dunak al dana».

Pakerik gabe dabiltz
gizonen biotzak
nunai gorrotoa ta
arrazoi mingotzak.
Gure jokabideak
sarri kaxkar, motzak,
fedetik aldendurik
gogo danak otzak...
Au merezi al zuen
Kriston eriotzak?

Aspaldin danok gabiltz
lau gauzez aztuta:
Egia gezurra kin
zearo nastuta.
Justizi izenean

ainbat armatuta,
maitasuna daukagu
oso baztertuta,
askatasuna berriz
oinpean artuta!

Lau gauz auek baztertzek
oztu du fedea,
ta or oñarriturik
dago Goi Legea.
Nork ez du gaur eskatzen
mundu bat ohea?...
Ortarako askatu
lenbailen pobrea,
denok izan dezagun
egizko pakea!

Ogeitatik iruk gaur
ez degu egirik,
ez bai degu artu nai
egizko biderik.
Emen ezta izango
benetan pakerik,
ezta ere sekula
mundu bat oberik,
bekoentzat ez ba da
zigorra besterik!

Dirua jarri zaigu
munduaren jabe,
ta langilleak itun
gaude pozik gabe.
Izerditan kixkalduz
barru danak labe,
gizonak ez du bear
zakur baten pare...
Arnas gabe sortzea
ez al gendun obe?

Maitasun bero batez
aztu utsegiñak,
ori eskatzen digu

Jesusen dotriñak.
Biotzetatik kendu
gorrotozko griñak,
menpeko ta goikoak
izanaz berdiñak...
Denok ez al gera ba
Jainkoak egiñak?

Jaunak agindu arren
alkar maitatzeko,
gaur ez gaude gogotan
ori betetzeko.
Askatasuna nun da
legez jokatzeko?
Barruko kozka danak
garbi agertzeko?
Ezertxo ez da bear
gizon bat iltzeko!

Gauza bat nabarmena
daukagu oraingon,
alkar ezin ikusi
etxe eta kanpon.
Likurkerizko asmok
biotzetan sakon,
nola elburu auxen
bakarrikan dagon:
«Guk gerea egin da
besteak or konpon»!

Egiz jokatze orrek
nola egin kalte?
Arren, Jaunaren Legek
asmo onez bete!
Lagun urkoa beti
biotzetik maite,
Zeruko bidetatik
ez joan aparte,
Elizako gizonak
au eskatzen dute!

Ibai-ertz

GRIFE GAITZARI

Aurten Urrilla ona jun zaigu
baiñan gaitzakin beteta,
grupe zitala berekin zuen
eta etzan berriketa!
Bizkarretikan otzak
eta dardaraz ortzak
denok oean gordeta...
Ezur da zal gelditua naiz
lendik argal negon eta!

Amabost egun oean pasa
eta indar danak falta,
alimentua auxen izan det:
porrusalda eta malta.
Sugarra eten gabe
gorputz guzia labe
gaitz au olakoa da ta,
nai ordurako nik ez det artu
gaitzaldi onetan alta!

Jeiki orduko txorabioa
gela jira eta bira,
len indar gutxi baldin ba-nitun
etorri zaizkit erdira.
Andreak lagunduta
besotikan elduta
noiz eroriko begira...
Une onetan nere kemenak
ikusgarriak ez dira!

Sendagillea saiatua da
nere onez gogotikan
bixitatzero etortzen zaidan
egunero goizetikan.
Termometroa jarri
ikusten nindun larri
ortan ez daukat dudikan;
zenbat «balazo» sartu ditutan
nik atzeko «leiotikan».

Mediku jaunak ez jakin arren
nik milla proba egiñak,
amonatxo bat auzoan ba-det
eta aren elegiñak!
Sendagaiak prestatu
naiz neri ez gustatu
ain ziran garratz, gordiñak,
nere ustetan sendatu naute
enplasto ta belar miñak.

Alakon baten agur egin dit
neregan jabe zan gaitzak
auldadearen mende nagola
ez dira agoko itzak.
Kilotan bajatuta
kolorez ajatuta...
Lengoak billatu itzak!
Erropa danak dilin dalanka
ta zer esanik ez gaitzak!

Negua laixter gaiñean degu
ba-datoz elur, izotzak,
zer datorkigun pentsatzeakin
pozik ez nere biotzak.
Eguzkia motela
odola nik epela
ta egunak labur motzak...
Ene, Jainkoa, ez nazala il
datorren neguko otzak!

Ni ikusita arriturikan
gelditzen dira jendeak
bildurtzen ditu danak osoro
nere itxura trixteak.
Kolorez nago ori
egi aundia ori
jun ziran lengo usteak...
Pozik artuko nituzke orain
Urtain'en indar sobreak!

Ez nazala ni gaitz onek galdu
lagun bezait Jaungoikuak

len ere Berak altxa oi ditu
bizkor gure modukuak.
Ori da eskaria
eta ez uskeria
jaso eroritakuak...
Negu endoren txusper nazala
Udaberriko kukuak!

Gaitz petral onek nola utzi naun
orra garbiro izegin,
beste guziak benetan txarrak
baiñan au ezta atsegin.
Aitortu ditut danak
nigan pasa diranak
jendea entera dedin...
IBAI-ERTZ'ek au gertatu arte
gripen berririk etzekin!

Ibai-ertz

KEZKAREN TAUPADAK

Aurtzaroaren arratsa,
aundi naiaren egunsentia.
Bizitzaren leen lore-sorta,
arros ta arantzez betea.

Zure amalau urtek
sor diguten kezka,
maitasun arrobiko
gure errai puska.
Atzo ume ziñana
gaur eginda neska,
suagandikan kea
bezela igeska,
nora ote zijoaz
utzirik seaska.

Zure zai egon gera
egun eta ordu,

eta uste gabean
mugaraino eldu.
Esia igarotzen
nola ez lagundu,
sasi ta arantz artean
etzaitezen galdu
egunez ez dezaizun
zerutik ilundu.

Zure aurtzaroaren
barrengo bakea,
ezin izango dezu
beti irautea.
Beharko gaituzu-ta
alaba maitea
utzi, bihotzez bedik
zurekin joatea,
zure poz-penen irri,
negar izatea.

Txori-umeak pozik
kabitik igesi,
ez daki ehiztariak
dezakenik jausi.
Amak esan nahi dio
txiru ta karrasi,
jakin nora zoazen
nun gorde ikasi,
askatasun osoan
inor ez da bizi.

Ehiztari asko ditu
zoazen basoak,
tiroz eta gezurrez
iltzeko usoak.
Mugatu nahirik zure
bide ta pausoak
gaitzesten erakutziz
sendi gurasoak,
bildotx abotsez mintza
ori diran otsoak.

Gero sortuko diran
akats sendagarri,
eskeiniko dizute
«Droga» jauntxo ori.
Negarra altzoan dun
uneko poz-irri,
zauri bat sendatzeko
egin zazpi zauri,
bizitzeko baratz hau
biurtuz il-erri.

Itsasoaren tripak
or dabiltz orruka,
gainean olatuak
bat bestearen aurka.
Zu larritzen bazera
jaurti bihotz-soka,
gurasoan «kai» onek
lekua badauka,
emen babesteko zu
ta zure txalupa.

Ez zaitugu lotu nahi
gure lokarrian,
zeuk jarri zeure mugak
al dezun neurrian.
Barru-poza billatu
negar, naiz irrian,
sufritu gabe zail da
eder Aberrian,
arros arantz gaberik,
ez baida lurrean.

Txarraren egin otsak
entzun dizkiguzu,
obe zan izan zure
alde onan meisu.
Gure bizitz apala

ezagutzen dezu,
daukagun ona artu
bestea lor zazu,
ojala al bazendu
torizu bi musu.

USARRAGA-ZAR

AMONA ETA OPILLA

Amona gau oskarbiz
naukazu begira,
zeru, Aberrira,
an somatzen dut zure
begien dizdira.
Igaroan gau beltzak
utziko balira,
nai dut illunpetatik
atera argira,
zuk eta nik idatzi
deikegun kondaira.

zuk eta nik idatzi
deikegun kondaira.

Baserri eder artan
ziñan erregiña,
txukun da apaña,
buruan tolestatuz
ille txuri fiña.
Eunezko oial luze
zeorrek egiña,
aurreko mantal beltza
txanbraren berdiña,
aingeru denen «Ama»
izateko diña.

aingeru denen «Ama»
izateko diña.

Goizean jaiki eta
lenengo otoitzak,
biotzaren printzak,
Zeru bidean bustiz
maitasun goi-intzak.
Mesedeak eskertuz
orra oparitzat,
eskeñi eguneko
neke ta egintzak,
ola agurtzen zendun
goiz berri bakoitza.

ola agurtzen zendun
goi berri bakoitza.

Zure betiko kezka
sendiko ogiya,
ez al da egiya?
Baserriko altare
zendun ogi-maya.
Irin zayak bereiztu
arturikan baiya,
leami, gatz, ur-epel
egin ogi-gaya,
atsedentzen utziaz
oialezko oyan...

atsedentzen utziaz
oialezko oyan...

Gonatatik zintzilik
txikia izaki,
ta milla aitzaki,
beti zure gertuan
ibiltzen nintzan ni.
Biok aurkitzen gindun
ta neurrin ebaki,
urritz arbasta batzu
lau pago-printzaki,
labea berotzeko
polliki polliki.

labea berotzeko
polliki polliki.

Suaren errekiñak
baztertu ta gero,
labea prest dago,
ogi-gai masa ura
zatitu aguro.
Arraultzaren gorringoz
igurtzi oparo,
labean sartu eta
aldi bat itxaro,
nola erretzen ziran
ikusitzen nogo.

nola erretzen ziran
ikusitzen nago.

Ataka iriki ta
ikusi bearrez,
egin ote amets?
ogi txiki bat dago
beste danan aurrez.
Ba-dirudi opillak
margotua urrez,
Amona au zeñentzat?
ta zuk irriparrez,
zuretzat bildutako
galburuen orde.

zuretzat bildutako
galburuen orde.

Agur opil-gai izan
ziñan galburua,
urrun aldendua,
belardi ikusi dut
zu ziñan sorua.
Labe zarra or zaude
erabat lur-joa,
Amona nekatua,

juan ziñan zerua,
zueri zor dizuet
nere aurtzaroa.

zueri zor dizuet.
nere aurtzaroa.

«Amona» billobaren
sentimen umilla,
zugana dedilla,
naimen soroan nabil
galburuen billa.
Biotzaren errotak
igotze ixilla,
buruak bereiztu dit
irin-txuri pilla,
zuretzat egin nezan
Olerki opilla.

zuretzat egin nezan
Olerki opilla.

USARRAGA-ZAR

TELLAPEKO ENARATXO

Egin naiaren bultzaz
esnatuz gogoak,
gogoak arnets bitxiz
bete dit burua.
Buruak nai du baño
ezin opildua,
ain miresgarri zaidan
«Enaran» mundua,
utz, daikedan neurrian
aitatzera nua.

Negu amaian edo
udaberri leen,
leiotikan begira

egun sentia zen.
«Enaran» tellapean
kabia egiten,
sortaldeko zulotik
sartu eta irten,
iezko txori bera
ote zera aurten.

Lengo bera bazera
urteon enara,
ta ongi etorria
berria bazera.
Or daukazu atea
or dezu ganbara,
egin zure kabia
nai dezun erara,
bion jaiotetxean
kabituko gera.

Zergatik ote zaizu
erri au ain gozo?
«Enaren» Aberria
dalako akaso?
Jaio ziñan lekuan
izan nai guraso?
Euskaldiren izena
nai al dezu jaso?
dana dala onartzen
zaitut enaratxo.

Aldiz joaten zera
guregandik urrun,
an egoteko mutu
goibel eta illun.
Maite-min danan labe
kabi leku bigun,
txirrioka egadan
ainbat jolas txukun,
ez dituzu egiten
emen beste iñun.

Zure kantua edo
txirrio-bizia,
ez dakit dan izketa
ala karrasia.
Beste txorietatik
zerbait berezia,
ba dirudi mendiko
artzai irrintzia,
aiek zuri, ala zuk
aiei ikasia?

Ai ni, zu zeran bezin
euskotarra banitz,
Euskadin da euskeraz
bakarrik naiken mintz.
Nabil neurea utziz
erdal babak jaulkiz,
erri bat ote geran,
asko dudan dabiltz,
lotsaz il bearko nuke
ez bein, milla aldiz.

Beste doai bat duzu
nauana arritzen,
guk egifietik ezer
ez dezu lapurtzen.
Xomorroak eizatzuz
dakizu mantentzen,
aldi berean gure
egurats garbitzen,
nork aginduta zabiltz
zu guri laguntzen?

Zure apaltasuna
ispillutzat artuz,
gorasarre dagizut
bertsoz edo kantuz.
Jarrai Euskalerriko
tellatu tellatuz,
zure kabi gozotan
umeak bazkatuz,
zure ta nere erri
jator au edertuz.

Udazken soillaren
egunsentia gaur,
urrun bideruntz zuaz
isil, buru makur.
Gogoetan zer dezun
nik badakit ziur,
lur au utzi aurretik
pentsatzen noiz biur,
Udaberrira arte
Enaratxo Agur.

USARRAGA-ZAR

58-KO KINTO LAGUNEI ESKEÑIAK

Gordean ezin eduki leike
jaunak ainbat anaitasun,
itxaro nuen egun eder hau,
noizbait iritxi bear zun.
Azkoitiarrak zuen deiari
kantuz nai diot erantzun,
O! nere itzak bijoaz egan,
munduak ditzala entzun,
nere barrengo sentimentu ta
poz-irri denen erantzun.

Gure talde hau bazirudien
zegola lotsaz gordeta,
batasunaren aizerik gabe
bakardadean golpeka.
Iñori ezin errurik eman
nik-e badet orren kulpa,
ardien gisa bildu gera gaur
norbaitek jo du turuta,
hau egin dunak ondo merezi
luke urrezko tronpeta.

Gure gertuan jaitakuak
batzuk badirade illak,
gu bezelaxe Aberri onek

maite zituen mutillak.
Zoritxarrean zuentzat garaiz
abestu zuten ezkillak,
artu gaur gure biotz barrenge
agur da otoi ixillak
pake gozotan gorde zaitzaten
atsedenezko oialak.

Ildakoceri atsedena ta,
bizi geranoi pakea,
guztion «Aita», ain zail altzaizu
gizonari ematea?
Erri bat gera, erri bezela
nai genduke irautea,
bada zer egin, eta luzatu,
Euskaldun bizitz epea,
etsaiengandik askatu arte
gure Aberi maitea.

Gure urteak badijoazte
asko dira igaroak,
atzo gazteak, gaur aitak gera
eta biar aitonduak
Guk egiñaren on edo txarra,
jaso bear du geroak,
mintza Euskera, maite erria,
gorde oitura lengoak,
oiñarri hauek utzi ditzagun
geroz da sendagoak.

Agur anaiak amaitutzeko
auxe nai dizuet esan,
daraman baino poz geiagorik
ezin dezaket eraman.
Gizatasunez egin daigun lan
ordeka edo aldapan,
zuen emazte, seme-alabei
nere gorantziak eman,
ea datorren urtean ere
olaxe elkartzen geran.

USARRAGA-ZAR

AMARI, BERE EGUNEAN

(Arteaga'tar Lon, Aita karmeldarra, oraintxe urte bete illa, txori egalaria izan jakun bere bizitzan; emen bere karmeldar ikasketak egin ondoren, India'ren jo eban, Nagusien aginduz; an 12 urte egin ebazan, 1936-1948. Gero Zornotza'n, Gazteiz'en, Altzo'n eta Larrea'n irakasle ta apaiz-lan eban zazpi urtez 1955'en Arequipa (Peru)'an daukagu, eta 1958'an Chocope'n, 1973'raiño; amazortzi urte Ameriketan egin ondoren, bere Euskalerrria'n, Markiña'n, bizi izan zan Jaunak bere betiko atsede-nera 1980'an eroan eban arte. Olerkari zan, olerkari gozo sentikorra, eta nun-nai aurkitu, Ori'ko txoriak Ori'ra lez, aren gogoak be Euskalerrira egaz egin oi eban, bere olerkietan erakusten dauskunez. Ez ditu asko, baiña ondu ebezanak —40 bat guztiz be— txukun, sakon eta egoki neurtuak daukaz. Ingles ederto ekian, eta ba-ditu itzulpen batzuk be, Thomas Hood'en **The Death Bed**, adibidez).

Irurogei ta amabi urte
zeruko Aitak emonak
gaur betetzen dauz ainbat landaren
gure amatxo zazr onak:
lau aingeru ta zazpi nagusi,
lurrean gagozanonak.
Guztion partez biotz-biotzez
aru garanon ZORIONAK.

Irurogei ta amabi urte,
erdiz Dima'n ta Mañari'n...
Irurogei ta amabi urte
lanari ekin ta ekin.
Zeinbat lan eta zeinbat errezu
Jaun onak bakarrik jakin.
Eurak goietan izan bekizuz
zure lan-neke atsegin.

Irurogei ta amabi urte,
mundu an luze eritxirik...
Irurogei ta amabi urte
zeru goitik ikusirik

zer ete dira, gabeko ames
labur bat baiño besterik?
Ames orren truk —au bai pozgarri!
zoriona azken gaberik.

Jaunak nai dauan arte, aurrera!
egin lan eta erreeta.
Gero Aita on orrek deitzean,
itxirik gure Baseta...
Sinistu: Berak emongo dautsu
bere kolkuan txaleta.
antxe izango da zure biotza
Jaungoikoagaz beteta.

Gaur zezeillaren amabostean
goizeko Meza Deunean
Jaunari auxe dautsot eskatu:
«Zaindu Zeuk, Jauna, Lurrean
luzaro gure ama gurekin;
gero aingeru artean,
Zure kolkuan ikusi beigu
betiko danon erdian
zeruko Euskal-Errian».

Altzo, 1952

Arteaga'tar Lon

AGERRE, NERRE SORTETXE

Agerre, toki eder, alaitsu!
Aize biguen zartadak,
biotz lokarritz maitatzen ditu
etxadi luze apalak.
Apaña dauko etxe gaillurra,
teillatu gorritz azalak,
atzez egoa, aurrez iparrak
dakarskuz giro epelak.

Lepotan oste atxak ditugu,
muna gaiñetan makatzak,
sarrera bidez sortalderantza
sagar, piku t'ereiñotzak.
Aurrekaldean sortetxe albo
loraz eskertsu ormatzak,
eskuin auzoko lurgaiñ mamorrak,
bidazpin barazkitzak.

Urriñagora begiratuta
mirariz arkaitz aldatzak,
Udala eta Anboto buruz
sei bat aitz itzal goradak.
Agirian an, emen geiago
igalidun, solo-landak,
berealaxe biztuten ditu
lorategi ta igali udak.

Eldu ataurre mirategira
gogoz zabalduz begiak,
belaun-egiñik emon agurra,
ona asaben zatiak.
Ganbara, gela eta jantoki
dagoz barruan tokiak,
leku alaia eskaratza da
sorgin-ipuiñez josiak.

Oro atsegin nago jarrita.
Zaindari lerdan AGIÑA,
piku, okaran, intxaurrondo ta
ainitz loraren armiña.
Tontorrak ortzi txit zabalari
dagertse arnas ariña,
beetik gorantza datorrenantzat
Mendiola'ra, jakiña.

Agerre, etxalde alai-txukuna,
bizitokirik onena!
Millaka urtetan Artizar dirdir
dana sogille dabena.

Mendilerro tint eta nagusi
taldetan ager daukena,
lur-poto legezturantz atxak
goraka garbi direna.

Ikus Intxorta, Memei, Betsaide,
Tellamendi, Golaz, Ernio,
Sagasta-garai, Ikazkieta,
Urko, Kalamu, Areitio,
Oiz, bizkargi, Sollube, Jata,
Pagasarri ta oraindio
Amamotz eta Lemoaitz-gane,
Bernagoiti, Oromio.

Abadiño'k dauz, izor distirant,
gatzak zabaltzen aldetan...
Agerre lako ikuspegirik
iñun ez dogu benetan.
Mendi txukunak berton direnak
udan agorritik gabetan,
emen zenbatu zeinkiezanak
baserri dontsu onetan.

Mendiak: Luke Done, Untzilla,
Guretxe Done, Larringan,
Sagasta, Artizar ta Irazola,
Gozentziya, Gaztelugan...
Bideetan gora ba'zabiltzaze,
or Mendiola zeletan;
urritik begitu al dabeneztat
Urkiolamendi laioetan.

Leendik aitatu dodazan legezturantz,
gora, Aitzgorri arkaitzok!
Udala, Anboto, eta Larrano,
Aitz Txiki eta Allutza...
Eder UNTZILLAITZ eta Mugarra,
Urkulu, Eskubaratza.
Gitxi ete da? So Bilbo'raio,
ikusten dozun Bizkaia.

Biotzez zori daukat asabak
zuok zenduen oiñarri;
eguzkiak goiz dautso irripar
aitz-azpiko Agerre'ri.
Alberta loba, jarraitu ortxe
areik eindako lanari:
zaindu, apaindu, ezkontzaz artu
AGERRE gure jatorri.

Goiz-izar dogu abizin jator,
jagola bikain Agiña,
ikusiz berton daukozuz goizez
lur eta zeru urdiña.
Igali maite zuk bizitza,
gaur ezkon barri ba'ziña:
Izaizu Jauna zuzendari ta
Karmel'go Ama bardiña.

Untzillaitz-Agerre

EUSKAL IZATEA NAI

Lena len, kondairez aske,
izketa, endaz Euzkadi.
Zarren oiturak barriro
Aritz Gernika'n jak adi.
Ziñez zan berrogeta lau urte
gure Agirre lendakari;
iruñar Garaikotxea jauna
erriak artu zuzendari.
Gorantz jaso besoak, alkar!
Gurutz guk, Jauna, zaindari!
Maitasunez bat, besarka
euskaldun jator, Berari!
Erauz ikusi-eziñak,
egin Batzarrak, jo lanari;
euskal zazpi alderdiak bat,
ekin gartsu Euskerari.

Aditu!, kondairaz gomuta:
1980'ko apiril bezeratzi.
«Aberri-Egun», «Batzar Nagusi»,
«Erri-ateskundez» autatsi.
Zutik Euskalerrri! Biotz on!
Ezetz guri bizia eratxi.
Pozez-gaiñ sorleku onetan
erriaren aala adierazi.

Bat bitez lokarri gozoz
Bizkai, Zubero, Naparro,
Gipuzko, Araba-Trebiño,
Lapurdi, osoz Benaparro.
Oraindik lur-zatiak alboz,
or jaso esiz munarro.
Zure itz beros Aritz-kerizpe
emon Euzkadi'ri zearo.

Euskal anaiok: aske arnas!
Ikas danon ikasgintzak.
Lort zeatz Gurutz, Ikurrin,
Asaba-zarren Jainko-agintzak.
Nekazari, langille, osasun!,
biztoki, janari! Eskintzak
gogalduz, azter biotz-barro,
agiri zintzoz agintzak.

1980-IV-9. Cartagena-Kolonbia

Untzillaitz-Agerre

AUTESKUNDEAK

Auteskunde eguna da
bitartez Lortzeko,
euskal errien naia
garaille emoteko
Berton doguz oiturak
berez autortzeko,
gure bizi-nortasun

barriz maitatzeko.
Erdika ez emon ba
gaizki autatzeko,
norbere alegiñak
iñoiz bidetzeko.
Bide bat dator ortan
zintzo jokatzeko,
gaiñ gudarien billera
Euzkadi txautzeko.

Untzillaitz-Agerre

ON ALBERTO ONAINDIA'RI, MAITASARRE

Agur!... nere agur barrenge,
Nire aita Alberto,
Jaiotzez zeran Markiña'ko,
Igeis larrei bizitako.

Ainbat entzuna zera,
Asez gu zanon egarri,
Esker aide irratiri,
Jauntzar erratsu urteetan.

Eliz irakaskuntza
Aidez guri bialduz,
Jabetasuna dozu,
Alakoren bikain abotsaz.
Mingain garbia beti
Eta jakituria sakonduz,
Entzuleen biotza jasorik
Egi bizia aztertuz.

Milla esker iri,
Gona-beltz jaun onorri,
Egi zabaltzaile orri,
Zugaitz sendoren izerdi.

Bada ire itz erdik
Berak ipar aldeti bialdurik,
Gure erri gogoa dek eragi
Garain auspezka egonik.

Nolako seaska, zapi-zurin,
Garatua ote augu !i!...
Nungo gurasogandik,
Olako bozkario aaztu ezineko ori?
Ta gero, andikan geroago...
Mutil eta agiriko gizon,
Euskaldun osoro jator,
Ezagun dik edan duan bular on!

Ainbat egi zabalduak dituk,
Biotz apalak loratuz,
Itsas-olatuk ikaratuz
Goitiko asea gureganduz.
Gure larri aldin,
Inguru dana dek bizkortu,
Arantz zorrotzak amostuz,
Danoi osasun ekarriz.

Ire lanak orain agerketaz,
Ni ezin egon ixillik,
Mingaña det guztiro eldurik,
Bada ase da nere mingaña.
Poz aundi bat det barnen,
Izandako itzala naiko det,
Ilintxa dago su-ta-ke,
Zugaz izatez zorionak nau bete.

Korkostegi'tar Xanti

AGUR, KARMENGO AMARI

(Igaz, azillaren 23'an, 1980, Olerti Egunez, meza aurretik Larra'ko elizan gure Gerardo bertsolariak abestutako aapaldiak).

Olerti Eguna da-ta,
gaur emen gara alkartu,
ondo zaiteze emen batuak
jai au gurarik ospatu.

Karmel'go Ama maitea,
entzuizu diñotzudana:
barriro bere ementxe gatoz
pozez gaiñezka Zugana.

Ezer baiño leen artuizu
gura agur txit kutunax,
gure biotzen barru-barrutik
guk eskintzen dautzuguna.

Emen gagozan guztiok
ba-daukagu zer eskatu;
gure otoitzak, Ama maitea,
mesedez, gogoan artu.

Gure lagun PEÑA'gaitik
gaur otoizka gagoz gu;
aintza betea emon daiola
Jaunari eska eiozu.

Artu Zuk, Ama maitea,
guk danok egin otoitza.
Naigabez gagoz, begiak malkoz;
poztu Zuk gure biotza.

Bernaola

EUZKERAREN NEGARRA

Udabarriko goizalde gozo ta diztikorra,
alai ta garbi Gorbea:
bere gallurran nago bakarrik beruntz begira
amets gozotan barnea.

Dana da bertan alaitasuna, zorun-eztia,
gentza, soiñua, bizia;
guztia dager apain-apaiñez, pitxi ederrez,
orlegiz jantzi-jantzia.

Txoritxo polit, bizkor-alaiak, txioka dabiltz
Kanta gozoak abesten;
beko muñean artzai jatorrak oiutxistuka
artaldetxoak zainduten.

An be aldean baserritarrek baratz-soloan
gentz ederrean lanean;
eta arditxoak bedarra janez euren izkeran
«be-beka» pozik larrean.

Zenbat ederkun eta aunditasun ikusten dodan
neure begien aurrean;
Zenbat oroipen alai pozgarri pistutzen diran
ene biotz barrenean.

Ta nor ete da basorik baso negar ta negar
erritik mendi burura
beko bidetik itun ta goibel antxe datorran
atsotxu zimel zar ura?

Neketsu dator alargun bai-litz baltzez jantzita
makillatxo bat eskuan;
musu-azala zimela dauko, bere begiak
beruntz begira malkuan.

EUZKERA AMA da: bere semeak euzkalerritik
jaurti bai dabe gaxoa;
t'eurei igeska erria itxirik negar ta negar
mendi-goietara doa

Zer jazo iatzu Euzkera maite? —galdetu dauzat—
Zergaitik zaude ain itun?
Izadi dana pitxi ederrez pozarren dago...
zure gogoa ain illun?

Ez dakusu ba izadi dana irri-barreka
udabarrian alairik?
Zergaitik ba zu garai onetan negua bai-litz
itun-samiñez josirik?

Oartu dozu gau argietan oztin ta garbi
lilluragarri ortzia?
Eta mendia lore ederrez, zitori zuriz,
apañez dana josirik?

Oartu dozu euzkia zelan agertu oi dan
mendi-ostean goizean?
Zelan ditzira ederrak galduz estaldu oi dan
geldi-geldiro gabean?

Oartu dozu illargi eder gau-erregiña,
izar ditzikor-artian?
eta bere izpi distiratsuak an-or zabalduz
argi egiten ludian?

Ikusi dozu zelan baso ta zelai-muñoak
agertzen diran apainki?
Zelan zugatzak apurka-apurka osto orlegiz
jantzita dauden poliki?

Oartu dozu zugatz gaiñean txorro txioka
alai abesten txoria?
t'ega-egaka lorerik-lore janari billa
mitxelatatxu alaia?

Aditu dozu artzai jatorra adarra joaz
santzo-txistuka mendian?
t'ardi apalak zelan dabiltzen alai «be-beka»
bedarra jaten larrean?

Ikusi dozuz neska-mutillak jai-egunetan
erri-zelaian jolasten?
Ume-taldeak gentz ederrean alai ta pozik
kanta gozoak abesten?

Ikusi dozuz andre-gizonak bake aundian
arto ereitan soloan?
Atzo-agurek etxe-aurrean nasai jarrita
pozarren karta jokoa?

Oartu dozu amona zarra etxe-aurrean
abots biguñez abesten?
Eta ondoan bere illobatxu txiki-polita
seaskatxoan lo eiten?

Nabaitu dozu zelan dagoan oge goxoan
irriparra españetan?
ta bere ointxo txiki-zurizkak gora-goraka
zoriontsu jolasetan?

Bazter guztiak agiri dira udabarrian
alai-zorunez beterik;
zeu... zeu bakarrik zakust EUZKERA itun ta goibel
neke-samiñez josirik.

Goiria

BARRI ONARENA

Barri onaren zantzoa da bai
laiotza baten oiartzunez
ta, ingurua jorantsu, alai,
oi dan ongura, poztasunez.

Kanta ta dantza Gabon gauez
munduari berea emonik
baiña, ez aztu itsurik
aldameneko miñ oñazez.

Ez aztu ez estu ta larri
bizi dan zeure senidea,
ez aztu ez zeure kidea
ainbat biziera negargarri!

Benetako gogo kemenez,
indarturik bakearen sua,
zabaldur, iriki bai biotza,
munduaren asarre gaiñez.

Benetako maitetasunez
lagun urkoratuz eskua,
urturik gauaren izotza
egitazko berotasunez...

Izan anaiaren anaia
gizartearen onuragarri;
izan lurraren aitzur, laia,
gure Aberriaren eusgarri.

Izan ezti, ta aberaska,
erlontzi aberats sakona;
gogo argiko usin, aska,
geroaren gozamen eder, ona.

Euskelgintzazko lanean
ekin erlearen ekiñez,
billakuntza etengabea
bizi-ametsik ederrenez.

Muniategi'tar Sabin

ESOPO'REN IPUIÑAK

110.—Hermes eta esku-langiñak.

Zeus'ek Hermes'i esan eutson esku-langille guztiai ixuri egicela guzur berenoa. Orrela egin eban Hermes'ek, pozoiña edo berenoa birrindu ta zati bardiñetan banandurik. Baiña zapataria besterik geratzen etzala ta oindiño pozoin naikoa gel-ditzen yakola ikusirik, motroilloa artu ta zapatariaren gaiñera irauli eban oso-osorik. Arrezkero esku-lanin guztiak guzurti uts-utsak, baiña zapataria iñor baiño guzurtiago.

Arnasa be guzurra dauanari ezarten yako alegi au.

111.—Hermes'en burdia eta arabetarrak.

Hermes'ek bein burdi bat eroan lur oro zear guzurrez, maltzurkeriz eta iruzurrez beterik, erri-alde bakotxean eroianetik apur bat banandurik. Arabetarren lurraldera elduaz, baiña, burdia, diñoenez, bertatik loian sartu ta zoko eragiñik gel-

ditu zan, eta arabetarrak, balio aundiko karga bai'litzan, burdian joian guztia arrapaka lapurtu eben, eta Hermes'ek ezin aurrera egin izan eban.

Arabetarrak, orixegaitik, beste errialde guztietakoak baiño guzurti ta maltzurragoak dira; euren izkuntzak, ain zuzen be, ez dau egia ezagutzen.

112.—Irendua eta jauparia.

Irendu bat beiñola jaupari billa joan zan, opari bat burutu egiala bere onerako eskatu eutson, aita zedin. Eta oparigilleak esan eutson:

— Opariari begiraturik, zu aita izan zaitezala eskatzen dot; baiña zure taiua ikusirik, gizona be ez zaiatazala iruditzen yat.

113.—Arerio biak.

Gizaseme bi, alkar ikusi ezin ebenak, ontzi bat berean joiazan itxasoan zear, bata aurreko aldean, brankan jarriarik eta bestea atzeko aldean, popan. Ekaitz gogorra jagi zan ots-otsean, eta ontzia ondatu ari arian egoala, txopan egoan gizonak ontzi-buruari itandu eutson zein zan lenengo urperatuko zan alderdia.

— Aurreko aldea —esan eban lema zaiñak.

— Orduan —bir esan eban gizon arek—, ez yat eriotza tristea izango, ni baiño leen ilten ikusiko bai dot nire arerioa.

Zer darakusku alegi onek? Gizon asko ez dirala kezkatzen artuko daben kalteagaitik, eurak baiño leen arerioak sufriduten ikusi ezker.

114.—Larrangilla eta lukia.

Bein, urak eroian narres ibai beera larrangilla bat, sasi-moltzo baten kiribildua. Andik igaro zen luki batek, sugea olan ikusirik, ots-egin eban:

— Zelako ontzi, alako lemari!

Egite zitaletan diarduan giza-galduari dagokio au.

115.—Suge-gorria eta karraska.

Erremantari baten lantegiratu zan bein suge gorri bat, ango tresnai mesede eske. Danakandik zerbait artu ordoren, karraskagana urreratu zan, zer-edo zer emon egiola eskatuaz.

— Ondo txarto zagoz —erantzun eutson karraskak— nigandik zerbait atarako dozulako ustez ba'zatorkidaz: bakizu, oitura dot, guztiengandik zerbait artzekoa, baiña ez emotekoa!

Alegi onek argi jarten dau: ergelkeria dozu zekenakandik ezer itxarotea.

116.—Suge-gorria eta ur-sugea.

Suge bat oi lez iturri batera joaten zan ura edatera, eta an bizi zan ursuge batek ez eutson ori itxi nai, ez egoan pozik ba, suge-gorriak zelai ta landetan ez-ezik bereak zituan iturri-ondoak be indarrez kendu nai eutsozalako. Alakoraíño eldu bait yaken euren arteko erretena, burruka bat burutzea erabagi eben: garaille urteten zana, axe egingo zan lurraren eta uraren jaube.

Izentatu zan eguna. Eta ugarazioak, sugeari gatx-eritxia eutsoelako, suge gorria ikusten joan ziran, au sustatu ta beronen alde egingo ebela berbea emonik. Asi zan burrukea; sugegoria zoli ebillen sugearen aurka, eta ugarazioak, besterik eziñean, oi ukaragarriak bialtzen ebezan.

Suge-gorriak irabazi eban; itz-gaizto ta iraiñez bete zituan igelak. Oneik, ba, bere ondoan bere alde burrukatuko ebela agindu eutsoen, eta liskar bitartean, berari lagundu bearrean, oi ta garrasiak bota besterik ez eben egin. Igelak erantzun eutsoen:

— Lagun maite: gure laguntza ez da besoen eragiña, garrasiena baiño.

Ipuin onek erakusten dauskunez, besoak bear doguzanean, itzen laguntza ez da ezertarako.

117.—Zeus eta lotsea.

Zeus'ek gizona moldatu ebanean, orduantxe eban ornidu joera ta griña guztiakin, baiña, aaztu egin yakon-eta, lotsa bari-rik itxi. Bera nundik sartu ez ekialarik, atzetik sar eitela agindu eutson. Zeus'en agindu orren kaltetan irauli zan lotsea; baiña, azken baten, aren erregu liazko ta estuen aurrean, egotzi eban:

— Ondo dago, sartuko naz; baiña Eros andik ez sartzekoz; a sar ba'ledi andixek, ni bat batean urtengo naz.

Emendik dator galdutakoak oro lotsea zer dan ez jakitea.

Alegiak erakusten dausku, Eros'ek erpape atxitu dabezanak lotsa guztia galdu dabela.

118.—Zeus eta ezeri-emea.

Zeus'ek azeriaren adimena ta leuntasuna eder-etsirik, abere ta pizti guztien gaiñeko erregetza emon eutsan. Alan be, zoriz aldatzean griñaz be aldatu ete ebanez, jakin nai izan eban, eta, errege barria bere oetxoan etzunik, egurasten ibilli ebi-llela, kakarraldo bat itxi eban aren begi aurrean jausten. Azeri-emea orduan, bere berezko irrikari ezin eutsirik, kakarral-doa bere bide-oge inguruan ega-biraka ikusiaz, ogetxotik jauzi egin eta egokitasunak ezetsirik, kakarraldoa atxitu nai izan eban. Zeus sumindu zan aren jokabideaz, eta lengo egoerara biurtu eban azeri-eme biurria.

Alegi onek darakusku ez dauala edozeiñek modu diz-ditsuak artzeak pitzik balio, olakoaren izatea ez bait da al-datu oi.

119.—Zeus eta gizasemeak.

Zeus'ek, gizasemeak moldatu ostean, Hermes'i agindu eutson- banandu egiela adimena. Atal bardiñetan zatitu eban Hermes'ek adimena, eta bakotxari berea ixuri eutson. Onekin

jazo zan gorpuzkera txikiko gizonak, moxkoteak, euren kaihuz beteak noski, gizon burutsuak izan zirala; gorpuzkera aundikoak, barriz, emona euren soin-atal guztietara eltzen etzalako enparauai baiño adimen gitxiago izan eben.

Ondo datorkio alegi au gorputzez aundi, baiña espirituz urri dan gizaseme bati.

120.—Zeus eta Apol.

Azi-orrazian, eztabaidan ziarduen bein Zeus'ek eta Apol'ek, uztaiak nok obeto joari buruz. Tenkatu eban Apol'ek berea ta bota bere gezia; baiña Zeus'ek, Apol'ek bere gezia jaurti eban lekuraiño zabal-azo eban bere bernea.

Geu baiño aurkalari sendoagoakaz burrukan ari gareanean, jazo oi da, guk eurak atzemon ez ostean, iñoren olgeta ta iji-aja gai egiten gereala.

Igotz

GARBITOKIA

(DANTE)

II KANTUA

Eguna argitarakoan ur-ertzean zeuden oraindik olerkari biak; ur-gaiñez, ontzitxo bat ikusi zuten andik, aingeru batek Garbitokira zeramazkin arimekin beterik. Auen artean Dante'k Kasella bere adiskidea, musikalaria aundia izana, ezagutzen du; Adi bage abesten du Kasellak'k, baita Dante'k ari entzun ere, sor antzera. Katon aserre, Garbitokira ain astiro doaztelako.

Eguzkia orduko zero-ertzean zegoen, Jerusalem estaltzen duen eguerdialdeko oboaren unerik garaienean; eta Ganges ibaitik irtenez zebillen onen bestaldetik dijoan gava, eguna

gainditzean eskutik jausten zitzaizkion Libra pixuekin. Egun senti liraiñaren matrail larros-zurikarak, ordea ni nengoen tokitik aundi urrezkoago ematen zuten.

Itxas-ertzean geunden gu oraindik, ibilli bear duen bidean gogoia izanik, biotzez dabillen arren gorputzez geldidagonaren antzera. Eta ona, Marte, an sarkaldeko izazalaren gain, goizak ertsita bezela, gorri biurtu oi dan antzera laño lodi artean, berdintsu ageri izan zitzaidan neri —gaur ere ikus al ba'nu!— leiaz zetorren argi bat: ezeren egazkaldirik ez litzateke are ibilli bizkorren pareko. Eta nik, nere gidariari zerbait galdetu nairik, begiak uragandik aldendu ta berriz soegitean, leen baiño ere ditzitari ta aundiago ikusi nuen. Gero, alderdi bakoitzean, irudi zitzaidanez, gauza zuri bat, ez dakit zer, ikuskatu nuen; baita azpitik ere, ez-arian bai-arian zerbait zuri zana irteten somatu.

Maixuak etzidan oindio itzik esan, baiña bai ordea lenengo gauza zuriak egoak zirana oar-azi; orduan, ontzilaria ondo bait zuen ezagutzen, oi u egin zion:

— Makur, makur, belaunak! Ona Jainkoaren aingerua! Alkar eskuak. Gaurtik aurrera ikusiko dituzu olako Jainko-zerbitzariak. Ikus nola ezesten ditun giza-bideak, eztu arraunik nai ezta beste oialik ere, egoak ezik, urruneko ertzak igarotzeko. Ikus nola dauzkan zerurantz jasorik, luma betikorrek in aizeari eragifnez, auek ez bait dute ilkorren illeak bezelako aldakuntzarik jasaten.

Gero, jainkozko egaztia gugandik urrago ta urrago egiten zalako, dizditsuagoa zirudian; eta, begiak urbildik ezin so-egin dioten ezker, beera makurtu nitun nik nereak, ura, ur-gaiña ozt-oztan ebakiz ontzizka baten txairo ta bizkor ondartzara zetorren bitartean.

Txopan zegoen zerutar ontzizaiña, ta zoriona zekarrela zirudian aurpegian idatzita. Barruan jezarrita zijoazten eunetik gora ezipirituk au abesten zuten: **In exitu Israel de Aegypto**, denak abots batean, salmu onen bertsoak osorik kantatuz.

Ondoren, aingeruak gurutze santuaren ezaugarria egin zien, eta ontan ondartzara jauzi egin zuten guztiak, eta bera etorri

bezin arin abiatu zan atzera. Toki aretaz miretsi eziñik zirudian an utzi zuen laguntaldea, gauza berriak ikusten ditunaren antzera bein ta berriz ezker-eskui begiraturik.

Eguzkiak alde guztietatik gezitzen zuen eguna, eta jaurtia zuen Akerraga zeru erditik bere azkonakin, jente berriak gugana bekokia jaso ta esan zigunerako:

— Ba'dakizue, erakus ezaiguzue bidea mendira igoteko.

Eta Bergili'k erantzun zien:

— Leku au ezagun dugula uste duzue zuek, bear bada, baiña bidariak gara, zeuok zeraten bezela. Zuok baiño lentxeago eldu giñan onera, pizkat lentxeago, beste bide batetik, latz gogorretik noski, eta orain emendik igotea jolasa iruditzen zaigu.

Arima aiek, ni oraindiño, arnaska bai nengoen, bizirik aurkitzen nintzala oarturik, izuaren izuz laru —its jarri ziran. Eta olibo-urraitza dakarren mezulariaren inguruan, gizataldea, olakoaren berriak jakin-guraz, bildu ta iñortxo ere ortarako nagi agertzen ez dan bezela, nire begi aurrean ere orrelaxe metatu ziran arima doatsu guzti aiek, edertzen joan bear zutelakoa ia aitzurik. Aietako bat ikusi nuen neu besarkatzen asmoz urreratu-nairik: eta, guztiz maitekor zetorren ezker, neronek ere beste ainbeste egin nai izan nuen. O itzalak, itxura ezik utsalak! Iru bider gurutzen nitun aren atzetik besoak, eta beste ainbestetan idoro nitun neure-neure bular gaiñean.

Mirestea, uste dot, aurpegian agertu zitzaidan, itzala ba irriparez atzeratu egin zan; nik, oster, aurrera aren ondoren. Geldi nendilla adierazi zidan abots samurrez, eta orduantxe igarri nuen nor zan, eta arren alkarrekin itz-egiteko geldi zedilla unetxo baten eskatu nion. Erantzun zidan:

— Maite zindudan gorputz ilkor nintzalarik, maite zaitut baina uraz erantzirik ere; orixe dala-ta geratzen naiz; baiña zu, zergatik zoaz bide ontatik?

— Ene Kasella, berriz ere egon nintzan lekura itzultzeko, egiten dut oster, au —esan nuen—; baiña zuk nola luzatu duzu ainbeste?

Eta erantzun zidan:

— Ez dit iñok iraiñik egin; nai duenean eta nai duena gora jasoten duen ark igaro-bidea maiz ukatu ba'dit ere, zintzoa da aren naia zuzentzen duena. Iru illabete auetan, egia iñork eragotzi gabe, ekarri ditu ark sar gura izan duten guztiak. Ni ere ark artu nindun xamurki, Tiber ibaiko ura gazi biurtzen dan ondar-ertzean aurkitzen nintzalarik. Orain ere ibai uraren agora zuzentzen du bere egazkada: antxe elkartzen dira beti Akeronte'rantza jaisten ez diran anima guztiak.

Eta nik:

— Lege berriren batek kentzen ezpa-dizu oroimena edo-ta niri irrits guztiak gozartu oi zizkian maite-eresien ekandua, arren eskatzen dizut poztazi dezaidazula piskat nere arimeaa, neure gorputzakin ona etortean ainbat naigabetua da-ta.

Bera orduan, biguin-biguiñik **Pentsamentutik mintzo zaidan maitasuna** kantatzen asi zan; samur egiazki, oraindik ere aren gozotasuna durunduz bait daukat barruan.

Nire maixua, ta ni, eta arekin zeudenak, pozkarioz gai-ñezka geunden antza, iñork beste ezertan gogorik ezpalu bezelaxe. Gu guztiok aren notak entzuten adi-adi geundela, ona nun agertzen zaigun zaar agurgarria, au oiuka:

— Zer da au, ezpiritu berankorrok? Ze baldankeri, ze ardurarik-ez duzue au? Zabiltzate bizkor mendira, duzuen loi-keriak garbitzera; oiek ez dizue ba uzten Jainkoa aitzen ematen.

Usoak ondarra naiz zoragaria pikoka, janari inguruan bil-durik, geldi-geldi daudenean, oizko duten aundi-aizerik era-kutsi gabe, baiña izutzen ditun zerbait inguruko gerta ezkeru, ots-otsean utzi oi duten legeez jatea, ardura aundiagoren batek eraginda; era berean ikusi nuen nik ere talde ura, eratu be-rrria noski, kantua laga ta itxas-aldean zear sakanbanatzen, no-rantza doan ez dakila edo dabillenaren antzera. Gure andik alde-egitea ere etzan bizkor-ezagoa izan.

A. O.

A U R K I B I D E A

Guda ondorengo euskal Olerti giroa (A. Onaindia) ...	3
Zer da olerkia? (Muniategi'tar Sabin) ...	13
Lauki hitsetan (Karlos Santisteban) ...	16
Zure begiek (Landart) ...	30
Xileko langileriari (Landart) ...	31
Odei abea (J. H. Newman - L. Arostegi) ...	33
Ez uste izan (M. Erdozainzi - Etxart) ...	34
Amodio galdua (M. Erdozainzi - Etxart) ...	35
Herria izerditan (M. Erdozainzi - Etxart) ...	36
Kanario bati begira dagoen mutiko bat ikustean (Mikel Zarate) ...	37
Iratzarri nahi nuke (Mikel Zarate) ...	37
Bilbo zaharrean (Mikel Zarate) ...	38
Ur birjiña (Mikel Zarate) ...	39
Beste askok bezala (Mikel Zarate) ...	39
Mikel Zarate olerkaria (Muniategi'tar Sabin) ...	40
Udazken ezean (Aurre Apraiz) ...	54
Ixiltasun zadortsuan (Aurre Apraiz) ...	55
Erailleen zidor naasian (Aurre Apraiz) ...	56
kerexeta'ren olerkiak (Aurre Apraiz) ...	57
Itza Yinkoa, baita (Bordari) ...	59
Ama! (A. O.) ...	60
Ad Jesum (Lauaxeta - Onaindia) ...	61
Oiñazea (S. Onaindia) ...	62
Subako autsak (D. Amador - A. Bidaguren) ...	65
Baietza ala ezetza? (A. Bidaguren) ...	66
Guda (M. Hernandez - A. Bidaguren) ...	67
Zu gabe, zer? (Arrinda'tar Anes) ...	67
Aizerik-eza (Arrinda'tar Anes) ...	69
Ointxoak (G. Mistral - I. Berakoetxea) ...	71
Madalena (Max Jara - I. Berakoetxea) ...	72
Artzaitxoak (S. Juan de la Cruz - I. Berakoetxea) ...	75

Oiztik Anbotora (Markue)	76
Aguitakamino (Muniategi'tar Sabin)	77
Aantzitasun xedarrri (Muniategi'tar Sabin)	78
Ondoratzea (Muniategi'tar Sabin)	78
Aizeak (Muniategi'tar Sabin)	79
Bertanbera Utzitako baserriko kanpaiak (Muniategi'tar Sabin)	81
Irakaslearen otoia (Danilo Calamata - S. Muniategi)	82
Antzarrak (Muniategi'tar Sabin)	83
Erantzuna (Magda Stella - S. Muniategi)	84
Urrun (Blas Otero - S. Muniategi)	84
Iñoren aurpegia (D. Aimará - S. Muniategi)	85
Kabitik ara (Muniategi'tar Sabin)	86
Pablo Zamarripa gomutatuz (Muniategi'tar Sabin)	87
Peña Albizu'tar Xabier zanaren gomutaz (Muniategi'tar Sabin)	89
Odea Azkatzaillari (Muniategi'tar Sabin)	90
Arrats beran (Biurko)	93
Eriotzako mugan (Biurko)	93
Itxasoan ekaitza (Joseba Bilbao)	96
Aureskua entzutean (Joseba Bilbao)	96
Gau illuna (Joseba Bilbao)	97
Iñoren laguntza barik (Joseba Bilbao)	97
Izar argitsua, Jaungoikoaren anditasuna agertzen (Joseba Bilbao)	98
Itxas lañoak (A. Zubikarai)	98
Irriparre (Urkiza)	105
Jaiotza (Urkiza)	106
Otsoak (Aita Anasagasti)	107
Irukoitz olerkitsua (Uxola)	108
Itsas ondoan (Gallastegi'tar Kauldi)	109
Ni zertarako naiz jaioa (Vilarino - L. B.)	110

BERTSOLARIAK KANTARI

Xabier Peña (Paulin)	111
Adiskideei (Paulin)	112
Nere azterren (Korkostegi'tar Xanti)	114
Agurra (Ibai-ertz)	116
Maritxu'ri (Ibai-ertz)	117
Migel Soroa'ri (Ibai-ertz)	120
Eliza denona degu (Ibai-ertz)	121

Gripe gaitzari (Ibai-srtz)	124
Kezkaren taupadak (Usarraga-zar)	126
Amona eta opilla (Usarraga-zar)	129
Tellapeko enaratxo (Usagarra-zar)	132
58-ko kinto lagunei eskaiñiak (Usarraga-zar)	135
Amari, bere egunean (Arteaga'tar Len)	137
Agerre, nere sortetxe (Untzillaitz - Agerre)	138
Euskal izatea nai (Untzillaitz - Agerre)	141
Auteskundeak (Untzillaitz - Agerre)	142
On Alberto Onaindiari'ri, maitasarre (Korkostegi'tar Xanti)	143
Agur, Karmengo Amari (Gerardo Bernaola)	144
Euzkeraren negarra (Goiria)	145
Barri Onarena (Muniategi'tar Sabin)	148
Esopo'ren Ipuiñak (Igotz)	149
Garbitokia (Dante - Onaindia)	153

